

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การประเมินผลการจัดการด้านคุณภาพของผู้เรียนตามโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน ของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน สังกัดเขตพื้นที่มัธยมศึกษาที่ 35 ผู้ศึกษา ได้ศึกษาเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน
- 2.2 แนวคิด ทฤษฎี วงจรคุณภาพ PDCA
- 2.3 คุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน
- 2.4 ความเป็นมาโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน
- 2.5 บริบทของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม
- 2.6 การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน

การประเมินเป็นกระบวนการที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนการวิจัยเชิงประเมิน เป็นกระบวนการวิจัยที่เหมือนกับการวิจัย ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษา ค้นคว้าอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับกระบวนการวิจัย หรือวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ และเน้นในเรื่องการได้มาซึ่งองค์ความรู้ หรือแนวคิด แนวปฏิบัติใหม่ๆ ควบคู่ไปด้วย รวมทั้งมีการผนวกกับการกำหนดเกณฑ์ที่เป็นปรนัย มุ่งเน้นตัดสินคุณค่าของการปฏิบัติการใดๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ

ความสำคัญของการประเมิน

ในการประเมินเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญดังที่ สมคิด พรหมจ้อย (2544) กล่าวว่า การประเมิน เป็นกิจกรรมที่บทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจเพื่อพัฒนางานต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ เช่น ทำให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย หรือทิศทางการดำเนินงานขององค์กร ต่อการปรับปรุงสื่อ/ชิ้นงาน แผนงาน โครงการให้เหมาะสมก่อนนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้รับผิดชอบงาน/โครงการทราบจุดเด่น จุดด้อยของงาน ซึ่งสามารถปรับปรุงงาน

ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการลดโอกาสความสูญเปล่าในการปฏิบัติงานอีกด้วย ตลอดจนทำให้ทราบว่าปฏิบัติการใดๆ ที่ได้ลงทุนไปแล้วเกิดประโยชน์คุ้มค่าหรือไม่ หรือควรจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เป็นต้น จะต้องมีเป้าของการประเมิน คือสิ่งที่ต้องการประเมิน อาจเป็น ปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินงาน อาทิเช่น สื่อ/อุปกรณ์/ชิ้นงาน บุคลากร งานปกติ (กิจกรรม/วิธีการทำงาน/ระบบงาน) นโยบาย แผนงาน โครงการ หลักสูตร องค์กรหรือหน่วยงาน เป็นต้น การประเมินในสิ่งต่างๆเช่น การประเมินทางการศึกษา เป็นการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตัดสินคุณค่าต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น สื่อ วิธีการ หรือปฏิบัติการทางการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจทางการศึกษาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ทั้งในระยะก่อนวางแผนจัดการศึกษา ก่อนนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ขณะดำเนินการตามแผน และเมื่อดำเนินงานแล้วเสร็จ หากการประเมินใดมีความครบถ้วนสมบูรณ์ในด้านการวัดและด้านเกณฑ์การตัดสินคุณค่า จะส่งผลให้การประเมินมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้น นอกจากนี้ยังมี การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินหลังการดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบหรือตรวจคำถามว่าหลักสูตรที่ดำเนินการแล้วเสร็จได้ ประสพผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ ในการประเมินดังกล่าวนี้ การประเมินสามารถจำแนกเป็น ประเภทของการประเมินได้ดังนี้

1. โดยเกณฑ์จุดมุ่งหมายและลักษณะการใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) 2. การประเมินเพื่อสรุปผล (Summative Evaluation)

2. โดยเกณฑ์การยึดวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. การประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal-Based Evaluation) 2. การประเมินที่อิสระไม่ยึดวัตถุประสงค์ของโครงการ (Goal-Free Evaluation)

3. โดยเกณฑ์ลำดับเวลาที่ประเมิน มีระยะเวลาในการประเมิน ดังนี้

3.1 ประเมินก่อนเริ่มปฏิบัติงานแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. การประเมินตามความต้องการจำเป็น (Need Assessment) 2. การประเมินความเหมาะสมหรือความเป็นไปได้ของโครงการ (Project Appraisal)

3.2 ประเมินในระหว่างการดำเนินงาน (Implementation Evaluation)

3.3 ประเมินหลังการดำเนินงาน (Result Evaluation)

4. โดยเกณฑ์ลักษณะการใช้เกณฑ์ในการตัดสิน มี 2 ประเภทคือ 1. ประเมินแบบอิงเกณฑ์ (Criterion- Referenced Evaluation) 2. ประเมินแบบอิงกลุ่ม (Norm-Reference Evaluation)

ในการประเมินจะมีรูปแบบการประเมิน เป็นกรอบหรือแนวคิดที่สำคัญที่แสดงถึงกระบวนการหรือรายการที่ประเมิน การใช้รูปแบบการประเมินใด ขึ้นอยู่กับจุดเน้นและจุดมุ่งหมายของการประเมิน ซึ่ง สมคิด พรหมจ้อย (2544), สุพัตร์ พิบูลย์ (2544) และธเนศ จำเกิด (2545) ได้เสนอการแบ่งรูปแบบการประเมินออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังว่าเกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler) ครอนบาค (Cronbach) เคริกแพตทริก (Kirkpatrick) เป็นต้น

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgemental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศสำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าของโครงการ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ สเตค (Stake) สคริฟเวน (Scriven) โพรวัส (Provus) เป็นต้น

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูล และข่าวสารต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) อัลคิน (Alkin) เป็นต้น

ในการประเมินตามรูปแบบต่าง ๆ นั้นจะทำให้เห็นได้ว่า การประเมินเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาไปในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ การเตรียมการเพื่อวางแผนล่วงหน้าทำให้ทราบถึงการป้องกันและแก้ปัญหาที่จะตามมา ทำให้ทราบถึงผลของการทำงานสามารถโยงใยไปถึงผลงานที่ออกมา นั้นมีความคุ้มค่าหรือไม่ ผู้ที่รับผิดชอบเป็นใครสมควรที่จะดำเนินการต่อไปอีกหรือไม่ ทำให้ก่อให้เกิดการพัฒนาในส่วนขององค์กร บุคลากร แผนงาน และมีความน่าเชื่อถือในการรายงาน มีเหตุมีผล ควบคุมคุณภาพของงานและชักจูงให้เกิดการกระทำตามแผนงาน

ความหมายและรูปแบบการประเมิน

ในหลักการประเมินและความสำคัญของการประเมินนี้ ได้ผู้อธิบายเกี่ยวกับหลักการประเมินและความสำคัญของการประเมินไว้หลายท่านดังนี้

คำว่า การประเมิน หรือการประเมินผล นั้นเป็นกระบวนการที่จัดการในด้านต่างๆเป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับการประกอบการตัดสินใจ หาทางเลือกที่เหมาะสมกับการพัฒนางาน กิจกรรม โครงการ ให้มีความก้าวหน้า และเจริญงอกงามต่อไป ซึ่งได้มีนักวิชาการต่างๆได้ให้ความหมายดังนี้

นักวิชาการไทย สมหวัง พิริยานุวัฒน์ (2524, หน้า 30) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการตรวจสอบเพื่อศึกษาว่า โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นบรรลุเป้าหมายเพียงใด หากไม่บรรลุเป้าหมาย มีอุปสรรคปัญหาตรงไหน อย่างไร จะมีวิธีการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร จะแก้ไขโดยวิธีใด หากจะสร้างโครงสร้างในลักษณะเดียวกันจะสามารถป้องกันปัญหาและอุปสรรคนั้นไม่ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร

ทางด้านของ นิศา ชูโต (2527, หน้า 8) ได้ให้ทัศนะของการประเมินว่า คือการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นจริง และเชื่อได้เกี่ยวกับโครงการเพื่อตัดสินใจได้ว่าโครงการดังกล่าวดีหรือไม่อย่างไร หรือเป็นการค้นหาผลของกิจกรรมที่วางไว้ว่าประสบผลสำเร็จตรงกับวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

ส่วน ประพัฒน์ จำปาไทย (2528, หน้า 1) กล่าวถึงการประเมินว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งคำตอบถึงการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งหนึ่งหรือเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดสารสนเทศ(information)เพื่อช่วยในการตัดสินใจ โดยที่ สุขุม มูลเมือง (2530, หน้า 2-5) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่กระทำอย่างเป็นระบบ เพื่อประเมินและวัดปัจจัยนำเข้าจริง กระบวนการผลิต และการดำเนินการที่กำหนดไว้สามารถดำเนินการได้ตามโปรแกรมหรือนโยบายเพื่อเทียบผลที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่คาดไว้ หรือตกลงกันไว้แต่แรก ดังที่ สมประสงค์ วิทย์เกียรติ (2537, หน้า 190) ได้ให้ความหมายการประเมินไว้ว่าเป็นที่น่าสนใจว่า การประเมิน เป็นกระบวนการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการตัดสินใจในเกี่ยวกับเรื่องนั้น

สำหรับ รัตนะ บัวสนธิ์ (2540, หน้า 1) อธิบายว่าการดำเนินงานของหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในปัจจุบันย่อมเป็นไปตามโครงการที่ได้กำหนดหรือออกแบบไว้ และเมื่อมีการดำเนินงานดังกล่าวก็มีความจำเป็นที่หน่วยงาน องค์กรนั้นจะต้องรู้ผลการดำเนินงานตามโครงการว่าได้ผลประการใด นอกจากนั้นแล้วบางครั้งยังมีความจำเป็นที่จะรู้ว่า โครงการที่ออกแบบไว้มีความเหมาะสม เป็นไปได้เพียงใดในการนำไปใช้ ความต้องการรู้คำตอบเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการรวบรวมข้อมูล หรือข้อเท็จจริงของโครงการ เพื่อนำข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วตัดสินใจให้คุณค่าต่อข้อมูลหรือข้อเท็จจริงของโครงการ การกระทำทั้งหมดนี้คือการประเมินโครงการ (Program Evaluation) หรือการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) นอกจากนี้ยังอธิบายต่อไปว่าในอดีตปรัชญาเกี่ยวกับการประเมินโครงการสำหรับบุคคลหรือหน่วยงาน องค์กรต่างๆ จะมุ่งหมายถึงการได้รับการแต่งตั้ง ตรวจสอบจับผิด เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า การประเมินผลเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงงาน ไม่ใช่การประเมินเพื่อจับผิด

ในความหมายของ ราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 664) ได้ให้ความหมายของคำว่าประเมิน หมายถึง กะประมาณค่าหรือราคาเท่าที่ควรจะเป็น เช่น ประเมินราคาและได้ให้ความหมายของคำว่า ประเมินผล หมายถึงพิจารณาและวัดคุณค่าของกิจการใดๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น ประเมินผล การสัมมนา ประเมินผลการปฏิบัติงานในรอบปีของบริษัท วัดคุณค่าหรือผล ความก้าวหน้าการศึกษา เช่น การสอบไล่เป็นวิธีประเมินผลการศึกษาวิธีหนึ่ง เป็นต้น

ทางด้านของ กรมวิชาการ (2545, หน้า 1) อธิบายว่าการทำงานใดๆจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยกระบวนการอย่างเป็นระบบ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือกัน ในการ ปฏิบัติงาน การพัฒนาที่เป็นระบบเริ่มจากการรู้จักตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนางาน การรู้จัก เทคนิควิธีการพัฒนา การวางแผนและลงมือปฏิบัติตามแผน การติดตามและประเมินผลงาน ตลอดจน นำผลการประเมินงานมาปรับปรุงพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

ส่วน สิริชัย กาญจนวาสิ (2547, หน้า 53-154) ได้สรุปถึงทฤษฎีการประเมินเป็นองค์ความรู้ที่มี นัยทั่วไปที่สามารถใช้ทำความเข้าใจ บรรยาย อธิบาย เสนอแนะ หรือทำนายปรากฏการณ์ของการ ประเมินในสถานการณ์เฉพาะต่าง ๆ ทฤษฎีการประเมินควรให้คุณค่าของการเป็นศูนย์กลางของ แนวความคิดการประเมิน อธิบายธรรมชาติของการประเมิน และแนวทางการประเมินที่เหมาะสม สามารถนำสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ทฤษฎีใดก็ตามควรมีลักษณะของความเป็นวิทยาศาสตร์ โดยมี จุดมุ่งหมายอยู่ที่การอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างข้อเท็จจริง เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ ต่าง ๆ ซึ่งควรมีลักษณะดังนี้

1. ความเป็นปรนัย (Objectivity) มีลักษณะเป็นกลาง ปลอดจากอคติ หรือความลำเอียง
2. มีความเที่ยง (Reliability) สามารถอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างคงเส้นคงวา และควรสอดคล้องกับทฤษฎีหลักอื่น ๆ
3. มีโครงสร้างที่เป็นระบบ (Systematic Structure) ส่วนต่าง ๆ ของทฤษฎี มีความสอดคล้อง รั้งกัน ทั้งในระดับบรรยาย และระดับอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ
4. สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย (Comprehensiveness) ครอบคลุมมิติที่ซับซ้อน จำกัดแต่มีความเพียงพอที่จะใช้ในการทำความเข้าใจ ทำนาย และควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ
5. มีนัยทั่วไป (Generality) ความเป็นธรรมของทฤษฎีสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิง รูปธรรมของเหตุการณ์เฉพาะต่าง ๆ ได้

สำหรับทฤษฎีการประเมินควรให้คุณค่าในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางแนวคิดของการประเมิน ทฤษฎีการประเมินควรเป็นแหล่งรวมแนวคิด หรือหลักการทางการประเมิน ที่พัฒนามาจากความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงทางการประเมินที่ได้

จากการสังเกต หรืออาจเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากมโนทัศน์ใหม่ที่สมเหตุสมผลอันเป็นประโยชน์ต่อการประเมิน

2. อธิบายธรรมชาติของการประเมิน ทฤษฎีการประเมินควรอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของการประเมินในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการประเมิน บทบาทการประเมิน ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับสังคม เป็นต้น

3. แนะนำแนวทางการประเมินที่เหมาะสม ทฤษฎีการประเมิน ควรเสนอแนะแนวทางการประเมินที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น วิธีการ รูปแบบ การกำหนดคุณค่า เป็นต้น

4. นำสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ทฤษฎีการประเมินที่ดีควรจุดประกายไฟให้แสงสว่าง อันนำไปสู่การขยายและพัฒนาความรู้ใหม่ ทฤษฎีใหม่ หรือ กฎเกณฑ์ใหม่

ส่วนทฤษฎีจุดมุ่งหมายของการประเมิน อธิบายไว้ว่าระบบสังคม (Social System) ประกอบไปด้วยสถาบันต่าง ๆ ที่มีบทบาทต่าง ๆ กัน แต่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนาร่วมกันของระบบสังคม โดยแต่ละสถาบันประกอบด้วยองค์กรซึ่งเป็นที่รวมกันของกลุ่มบุคคลที่มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ กัน มีความสัมพันธ์ร่วมมือกันอย่างมีระบบแบบแผน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพการประเมินเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งทางสังคม ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน เพื่อมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมาย ของการพัฒนาคุณค่าและอำนาจของสถาบัน / องค์กรและสังคมโดยรวม การประเมินจึงเป็นส่วนหนึ่งในกลไกของการพัฒนาอำนาจทางการเมืองและสังคม กิจกรรมการประเมินจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยด้านบุคคล และการเมืองทั้งภายในและภายนอกสถาบัน / องค์กรของสังคมตลอดเวลา นักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจบริบทของการเมืองประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดหาสารสนเทศที่น่าเชื่อถือ เป็นประโยชน์ ชี้นำ และเสนอแนะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ และผู้ที่เกี่ยวข้องถ้าการประเมินประสบความสำเร็จ การประเมินนั้นจะต้องก่อให้เกิดผลแห่งความก้าวหน้า

ในการดำเนินกิจกรรม และผลที่ได้รับบรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนาคุณค่าของสถาบัน / องค์กรและสังคมนั้น ๆ ในส่วนของทฤษฎีรูปแบบการประเมิน นักทฤษฎีการประเมินมีปรัชญาการประเมินที่แตกต่างกัน พื้นฐานความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ข้อตกลงเบื้องต้นของการประเมิน กับมาตรการการเข้าถึงคุณค่าของสิ่งที่ประเมินยังผลให้มีการสร้างโมเดล / รูปแบบของการประเมิน หรือแนวทางการประเมินในลักษณะที่แตกต่างไป ถ้านักประเมินต้องการเลือกโมเดล / รูปแบบการประเมินไปใช้ได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแล้ว นักประเมินจะต้องไม่ยึดติดโมเดลใดโมเดลหนึ่ง (Model – Free Approach) โดยนักประเมินจะต้องมีความสามารถในการพัฒนาเกณฑ์การ

ตัดสินความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ หรือประเด็นปัญหาที่ต้องการประเมินกับปรัชญา หรือแนวความคิดทางการประเมินของนักทฤษฎีการประเมินที่ใช้ในการสร้างโมเดล /รูปแบบการประเมิน หรือแนวทางการประเมินนั้น ๆ ในขณะที่ ทฤษฎีการกำหนดคุณค่า ได้อธิบายไว้ว่าทุกสิ่งย่อมมี “คุณค่า” คุณค่าเป็นมโนทัศน์ที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง อันประกอบด้วยคุณค่าภายใน และคุณค่าภายนอก คุณค่าภายในเป็นสิ่งที่แฝงเร้นอยู่ในสิ่งนั้นตลอดเวลา และมีลักษณะความเป็นสากล แต่คุณค่าภายนอกมีลักษณะสัมพันธ์ที่ขึ้นอยู่กับบริบท

ในการกำหนดคุณค่าของสิ่งใด ๆ นักประเมินจะต้องทำการสรุปอ้างอิงจากสิ่งที่สังเกตได้โดยตรงที่เป็นตัวแทนของคุณค่านั้น เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน โดยใช้วิธีการเชิงธรรมชาติ หรือวิธีเชิงระบบส่วนนักประเมินจะเลือกใช้วิธีใดย่อมขึ้นอยู่กับปรัชญาการวัดคุณค่าของนักประเมินนั้นว่าเป็นแบบอัตนัยนิยม หรือปรนัยนิยม โดยที่วิธีการเชิงธรรมชาติอาศัยหลักการตัดสินคุณค่าด้วยเหตุผล และประสบการณ์ส่วนตัว ส่วนวิธีการเชิงระบบอาศัยหลักมาตรฐาน ด้วยการตีความจากการทดสอบสมมติฐานบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ปรากฏเกี่ยวกับตัวบ่งชี้คุณค่าของสิ่งนั้น ๆ โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานในขณะที่ทฤษฎีเกณฑ์การประเมินเป็นการตัดสินคุณค่าภายนอกด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านของสิ่งที่มุ่งประเมิน ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับบริบทปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ หรือผลที่ได้ นักประเมินสามารถกระทำได้โดยการสรุปอ้างอิงจากสิ่งที่สังเกตได้ตามตัวบ่งชี้เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่เหมาะสม โดยนักประเมินสามารถเลือกใช้เกณฑ์มาตรฐานของสิ่งนั้น (เกณฑ์สัมบูรณ์) หรือเกณฑ์จากการเปรียบเทียบกับ โครงการเดิมที่ทำมาแล้วหรือโครงการอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกัน (เกณฑ์สัมพัทธ์) ในการเลือกใช้เกณฑ์อย่างเหมาะสมสำหรับใช้ตัดสินใจให้ครอบคลุมคุณค่าด้านที่ต้องการประเมิน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณค่าของสิ่งนั้น นักประเมินจะต้องพิจารณาถึงบริบทและจุดเน้นของการประเมินในช่วงระยะที่ทำประเมินนั้น ๆ ในการประเมินก่อนปฏิบัติงาน (Pre – Implementation Evaluation) เพื่อวางแผนโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง และการประเมินระหว่างการปฏิบัติงาน (Implementation Evaluation) เพื่อกำกับติดตามการนำโครงการไปปฏิบัติ ถือเป็นประเมินที่มีลักษณะเฉพาะ โครงการ จึงควรเลือกใช้เกณฑ์สัมบูรณ์สำหรับตัดสินคุณค่ามาตรฐานการปฏิบัติของโครงการว่าสามารถสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง ความเป็นไปได้ของการบรรลุผล การปฏิบัติตามแผน และประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรภายใต้บริบทนั้น แต่ถ้าเป็นการประเมินหลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติงาน (Post – Implementation Evaluation) เพื่อสรุปผลของโครงการ เป็นการประเมินที่ผูกพันกับการตัดสินเชิงสรุป เปรียบเทียบเกี่ยวกับการเลือกทางเลือกระดับโครงการ จึงควรใช้เกณฑ์สัมพัทธ์สำหรับตัดสินคุณค่าของโครงการว่าด้วยการเปรียบเทียบกับปกติวิสัยของประสิทธิผล และ/ หรือประสิทธิภาพของโครงการเดิม หรือโครงการอื่นที่ธรรมชาติคล้ายคลึงกันส่วนทฤษฎีการประเมินผลการดำเนินงาน นั้น

องค์การทุกแห่งย่อมมีภาพของความสำเร็จเป็นของตนเอง การบริหารงานในองค์กรต่างมีจุดหมายสำคัญ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่องค์การปรารถนา วงจรของการบริหารงานให้เกิดผลสำเร็จจึงต้องประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานของความสำเร็จที่ชัดเจน การวางแผนการดำเนินงาน การลงมือปฏิบัติงาน และการติดตามกำกับผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การสามารถนำไปสู่การพัฒนาความมุ่งหมายในระดับต่าง ๆ ขององค์การ ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ในการประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การตัดสินคุณค่าของผลการดำเนินงาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณค่าของการดำเนินงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่สำคัญซึ่งสามารถสะท้อนคุณภาพหรือความสำเร็จของการดำเนินงาน ครอบคลุมถึง ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย และผู้ปฏิบัติงาน กระบวนการประเมินผลการดำเนินงานควรประกอบด้วย การศึกษา วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมายขององค์การ วัตถุประสงค์ /เป้าหมายของการดำเนินงาน วิเคราะห์โครงสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (ทรัพยากร) กระบวนการและผลการดำเนินงาน สำหรับเปรียบเทียบกับมาตรฐานการปฏิบัติงาน และวัดผลการดำเนินงานสำหรับเปรียบเทียบกับผลที่คาดหวัง เพื่อตัดสินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน และใช้ผลการประเมินสำหรับพัฒนาความสำเร็จของการดำเนินในระดับขั้นที่สูงยิ่งขึ้นไป และทฤษฎีการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์เป็นกระบวนการประเมินประกอบด้วย การวางแผน ดำเนินการ จัดทำรายงานและเผยแพร่สารสนเทศของการประเมิน

การประเมินมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การดำเนินการให้ได้ผลการประเมินที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน ผลการประเมินจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการใช้ผลการประเมิน และก่อให้เกิดผลกระทบตามมาการเผยแพร่สารสนเทศของการประเมินถือเป็นส่วนหนึ่งของการประเมิน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร นักประเมินจึงจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถวางกลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อหาช่องทาง การเผยแพร่กระจายสารสนเทศ ด้วยการคัดเลือก ประเภท รูปแบบและการนำเสนอรายงานการประเมินที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์มีหลายรูปแบบได้แก่ การใช้ในเชิงความคิด การใช้ในเชิงตรวจสอบยืนยัน การใช้ในเชิงสัญลักษณ์ และการใช้ในเชิงปฏิบัติ ลักษณะของการประเมินที่ช่วยส่งเสริมการใช้ผลการประเมินประกอบด้วย กระบวนการประเมินที่ตรงประเด็น วิธีการประเมินมีคุณภาพ ผลการประเมินมีข้อค้นพบ ผู้ประเมินมีความน่าเชื่อถือ และมีทักษะการสื่อสาร

จากความหมายของการประเมินตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้แล้วพอจะกล่าวสรุปได้ว่า การประเมินเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การหาความหมายและคุณค่าต่างๆที่ จะต้องตอบสนองความต้องการ แนวทาง วิธีการที่จะปรับปรุง แก้ไข จัดการ เกี่ยวกับการ ดำเนินงานตามโครงการ และผลการดำเนินงาน เพื่อที่จะประกอบการตัดสินใจเลือก หาทงเลือก เพื่อให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขเพื่อให้เกิดคุณภาพ และก้าวสู่ความเจริญก้าวหน้าต่อไป แต่ใน ที่นี้ ผู้ศึกษาได้มุ่งเน้นถึงทฤษฎีการประเมิน

2.2 แนวคิด ทฤษฎี วงจรคุณภาพ PDCA

การจัดการคุณภาพเพื่อที่ต้องการผลการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ และต้องการหาข้อ ที่เป็นจุดเด่น จุดด้อยของการดำเนินงานนั้น วงจรคุณภาพ PDCA เป็นกระบวนการบริหารจัดการ คุณภาพที่ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผนกำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำ ตามแผนในทุกขั้นตอน แนวคิดของการทำงานตามวงจรคุณภาพนี้ทำให้ผู้ร่วมทำงานทางการศึกษาทุก หน่วยทุกฝ่ายจะได้มีการทำงานไปในทิศทางเดียวกันดัง สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชย์ (2541, หน้า 30) ได้ กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการที่โรงเรียนควรจะนำมาใช้ในการบริหารคุณภาพคือ การควบคุมคุณภาพโดย ใช้วงจรเดมมิ่ง ในกิจกรรมต่าง ๆ ทุกระดับการบริหารและการปฏิบัติ PDCA ย่อมาจาก Plan-Do-Check-Act แปลว่าวางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง ซึ่งต้องดำเนินการให้ครบวงจรหมุนเวียนพัฒนาไป ไม่มีหยุดให้คุณภาพที่สูงขึ้นไป

วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan - P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do - D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check - C)

ขั้นที่ 4 การแก้ปัญหา (Act - A)

กระบวนการ P-D-C-A นี้ เป็นการดำเนินการปฏิบัติงานในรอบหนึ่ง ๆ ที่เป็นระบบ และ มีการแก้ไขปรับปรุงในการดำเนินงานครั้งต่อไปที่มีการพัฒนาต่อเนื่องอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาให้ผลงานที่ ออกมามีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม ในกระบวนการ P-D-C-A การปฏิบัติงานทุกขั้นตอนเป็น การทำงานที่มีส่วนร่วมทุกคน และทุกขั้นตอนจะกำหนดรายละเอียดที่ชัดเจน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan)

การวางแผนจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาในรายละเอียดให้ พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ การวางแผนที่ดีจะต้องมีลักษณะดังนี้ กำหนดขอบเขตของปัญหา วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีการที่บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน ถูกต้อง แมยำ เท่าที่จะเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do)

การปฏิบัติในขั้นตอนนี้ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ คือระยะที่หนึ่ง การวางแผน กำหนดการ โดยมีวิธีการแยกแยะกิจกรรม กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง และการจัดสรรทรัพยากร ระยะที่สอง การจัดการแบบเมทริกซ์ (Matrix Management) การจัดการแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ ระยะที่สาม การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน โดยดำเนินการชี้แจงระบบงานทั้งหมด หาเหตุผลที่ต้องกระทำ พร้อมในการใช้ดุลพินิจอันเหมาะสมในการปฏิบัติงานด้วยความยืดหยุ่นภายใต้ขีดจำกัดของแนวทางที่กำหนดไว้ และสอนให้ฝึกกระบวนการทางความคิดในการฝึกฝนด้วยการทำงาน (On-the-job-training)

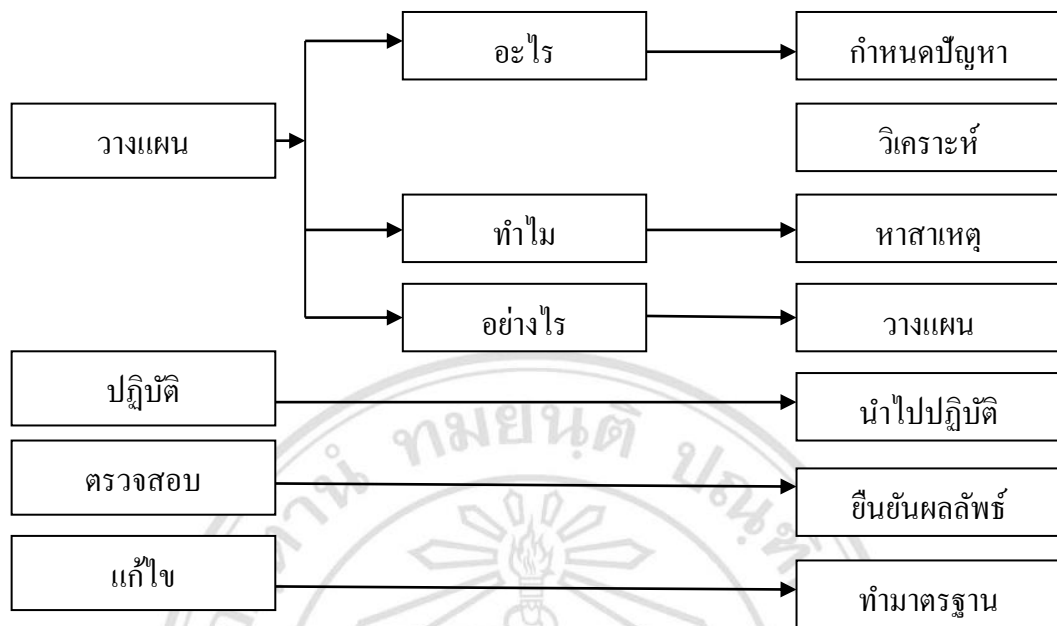
ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check)

การตรวจสอบ ทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่ เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผนซึ่งมีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้ กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ รวบรวมข้อมูล พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้ และมีการเสนอผลการประเมินรวมเป็นรายงานที่มีทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือล้มเหลวอย่างสม่ำเสมอ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นแบบฉบับย่อ

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ปัญหา (Act)

ผลของการตรวจสอบ หากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้น ทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมายหรือผลงานที่ไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลักษณะปัญหาที่ค้นพบถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ขณะเดียวกัน ถ้าพบความผิดปกติต่าง ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดปกติเกิดขึ้นอีก ในการแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐาน อาจใช้มาตรการ การขยับนโยบาย การปรับปรุงระบบ หรือวิธีการทำงานและประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงานที่จะทำให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

นอกจากนี้ สมศักดิ์ สิ้นธุระเวช (2542, หน้า 180 – 190) ได้กล่าวถึง วงจรเดมมิ่ง ว่าแนวคิดวงจรมี้ ดร.วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ต เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ.1939 และ ดร.เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ.1950 จนเป็นที่แพร่หลายในชื่อ วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือ วงจรคุณภาพ หรือ วงจรแห่งการบริหารคุณภาพ และยังได้กล่าวถึงกระบวนการของ PDCA สามารถแสดงให้เห็นดังแผนภูมิที่ 2.1 กระบวนการ PDCA

แผนภูมิที่ 2.1 กระบวนการ PDCA

ที่มา : สมศักดิ์ สินธุระเวช (2542, หน้า 188)

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่างๆเพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาโดยละเอียดให้พร้อมกับการเริ่มต้นปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Do) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ คือ

1. การวางแผนการกำหนดการ

1.1 การแยกแยะกิจกรรมต่างๆที่ต้องการกระทำ

1.2 กำหนดเวลาที่ต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง

1.3 การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ

2. การจัดแบบเมทริกซ์ (Matrix Management) การจัดแบบนี้ สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่างๆมาได้และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ

3. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน

3.1 ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ

3.2 ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลยพินิจที่เหมาะสม

3.3 พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือกัน

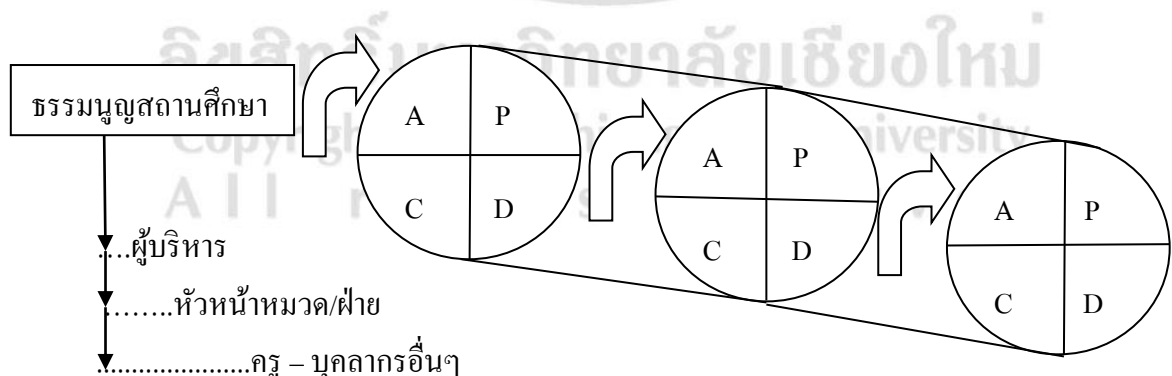
ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) ทำให้รู้สภาพการของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผนซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ
2. รวบรวมข้อมูล
3. พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอนๆ เพื่อแสดงจำนวนและคุณภาพของผลงานที่ได้รับแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้
4. การรายงาน จัดแสดงผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว โดยรายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์ และรายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไข (Act) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดความบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติตามแก้ไขปัญหตามลักษณะที่ค้นพบ ดังนี้

1. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ
2. ถ้าพบความผิดปกติใดๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดพลาดนั้นเกิดขึ้นซ้ำอีกในการแก้ปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังต่อไปนี้
 - 2.1 การย้าย โยบาย
 - 2.2 การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน
 - 2.3 การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

กระบวนการทาง PDCA ยังสามารถแสดงการควบคุมคุณภาพในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของทุกระบบที่เชื่อมโยงกัน ดังแผนภูมิที่ 2.2

แผนภูมิที่ 2.2 การควบคุมคุณภาพในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของทุกระดับที่เชื่อมโยงกัน
ที่มา : สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชย์ (2542, หน้า 190)

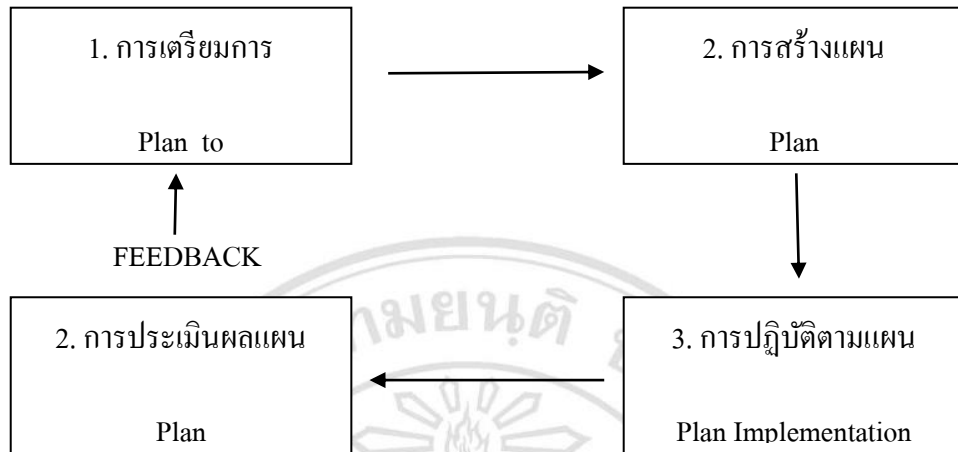
จากแผนภูมิที่ 2.2 จะเห็นได้ว่า การควบคุมคุณภาพตามกระบวนการ PDCA จะต้องมีการประจำในทุกะบบอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร หัวหน้าหมวดหรือฝ่าย ครูและบุคลากรอื่นๆและมีการเชื่อมโยงกันจึงจะเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอันจะส่งผลผลิตให้มีคุณภาพตามมาด้วย นอกจากนี้ยังต้องการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ควรจะมีการประเมินตนเองไปพร้อมกันด้วย กล่าวคือในกระบวนการปฏิบัติ หรือ D (Do) ควรจะมีวงจร PDCA หมุนอยู่ด้วยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในขณะที่มีการทำงานก็จะมีประเมินตนเองไปพร้อมกันนั่นเอง

การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิง(Deming Cycle) เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการการทำงานในองค์กรหรือหน่วยงาน ถ้าเป็นองค์กรทางการศึกษาแล้วการบริหารงานด้วยกระบวนการวงจรของเดมมิง จะต้องประกอบด้วย จะต้องประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน เป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกสุดของกระบวนการ PDCA มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและทัศนะเกี่ยวกับเรื่องการวางแผน เอกชัย กี่สุขพันธ์(2538, หน้า 35) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนคือ การเตรียมการไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานหรือกระทำอะไรบางอย่างในอนาคต การวางแผนจึงเป็นการตัดสินใจของผู้บริหารในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ จะทำอะไร (What to do) ทำอย่างไร (How to do) ทำเมื่อใด (When to do) ให้ใครทำ (What is to do) ต้องการทรัพยากรอะไร (What is needed to do it) สำหรับ เสนาะ ดิยาวี (2544, หน้า 83) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการวางแผนไว้ว่า การวางแผน หมายถึง กระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการว่าจะทำอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น เป็นกระบวนการในการเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอน โดยการกำหนดการกระทำขึ้นล่วงหน้าเพื่อให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกันสองอย่างคือ จุดหมายปลายทางกับวิธีการเพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางจะทำอะไร นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2545, หน้า 17)ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากรที่จะต้องใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ความหมายของการวางแผน สรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง การปฏิบัติที่เกี่ยวกับการประชุมเตรียมการ การคิดวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และวิธีการ การจัดสรรงบประมาณ การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

นอกจากความหมายของการวางแผนที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีกระบวนการวางแผน เอกซัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 35 - 39) ได้แสดงแผนภูมิที่ 2.3 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.3 กระบวนการวางแผน

ที่มา : เอกซัย กี่สุขพันธ์ (2538, หน้า 36)

จากแผนภูมิที่ 2.3 อธิบายได้ดังนี้

1.1) การเตรียมการ หมายถึง การเตรียมการก่อนการวางแผนซึ่งมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1.1.1 นโยบาย และเป้าหมายขององค์กรต้องการอะไร

1.1.2 วิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบัน งานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ตลอดจนความพร้อมในการทำงาน

1.1.3 วัตถุประสงค์และความต้องการสอดคล้องกับนโยบาย และเป้าหมายขององค์กรหรือไม่

1.1.4 สภาพแวดล้อมปัจจุบัน และโอกาสเอื้ออำนวยให้มากน้อยเพียงใด

1.1.5 ผลสำเร็จที่ต้องการภายในระยะเวลาที่กำหนด

1.1.6 ข้อมูลต่างๆที่ต้องการ บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผนมีใครบ้าง

1.2) การสร้างแผน หมายถึง การกำหนดแผนที่ต้องการขึ้นมาให้ชัดเจนมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1.2.1 มาตรฐานหรือคุณภาพที่ต้องปฏิบัติ

1.2.2 มีทางเลือกหรือกิจกรรมอะไรบ้างที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามต้องการ

- 1.2.3 อุปสรรค/ข้อจำกัดที่จะเกิดขึ้นและวิธีการแก้ไขอุปสรรคหรือข้อจำกัดนั้นๆ
- 1.2.4 ตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกหรือกิจกรรมที่คิดว่าดีที่สุดและเหมาะสมกับสถานการณ์
- 1.2.5 ทรัพยากรที่ต้องการเพื่อสนับสนุนการทำงานมีอะไรบ้าง
- 1.2.6 เขียนแผนให้ชัดเจน โดยมีกำหนดระยะเวลาเริ่มต้น สิ้นสุด และผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม

1.3) การปฏิบัติตามแผน หมายถึง การนำแผนที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติ มีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

- 1.3.1 กำหนดที่จะรับผิดชอบในการปฏิบัติและควบคุมงานแต่ละส่วน
- 1.3.2 ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามแผนก่อนที่จะมีการมอบหมายให้รับผิดชอบไปปฏิบัติ
- 1.3.3 จัดสรรทรัพยากรสนับสนุน การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ
- 1.3.4 กำหนดรูปแบบความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานอื่น หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแผน
- 1.3.5 การนิเทศงาน ช่วยเหลือ แนะนำการปฏิบัติงาน
- 1.3.6 การควบคุมกำกับและติดตามผลการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจจะใช้เทคนิค PPBS, PERT/CPM หรือ Gantt Chart ช่วยในการควบคุมได้

1.4) การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ การประเมินผลแผนนี้เป็นการประเมินผลเพื่อกลับไปยังขั้นตอนของที่ 1 ของกระบวนการวางแผนนั่นเอง สำหรับกิจกรรมที่ต้องการปฏิบัติมีดังนี้

- 1.4.1 ผลการปฏิบัติงานได้ตามที่ต้องการมากน้อยเพียงใด
- 1.4.2 ปัญหาและอุปสรรคที่พบ
- 1.4.3 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน
- 1.4.4 สมควรที่จะมีการทบทวนแผน ปรับแผนหรือไม่

2. การปฏิบัติตามแผน เป็นขั้นตอนที่มีผลต่อเนื่องมาจากการวางแผน กล่าวคือ ขั้นตอนนี้เป็นการนำแผนมาปฏิบัติจริง เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ได้มีการวางแผนไว้ให้มากที่สุด โดยอยู่ภายใต้กรอบของแผนที่ได้เลือกไว้แล้ว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2528, หน้า 5-6) ได้อธิบายความหมายของการปฏิบัติตามแผนไว้ว่า หมายถึงการดำเนินการที่ประกอบด้วย การควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศ เป็นกิจกรรมที่ต้องกำหนดผู้ปฏิบัติไว้อย่าง

ชัดเจน เป็นระบบซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายต้องปฏิบัติอย่างจริงจังตามที่กำหนด ทางด้าน สุจริต คุณธนกุลวงศ์ (2543, หน้า 21) ได้ให้ความหมายการปฏิบัติตามแผนในลักษณะของความมั่นใจของผู้คุมงานที่มีต่อผู้ปฏิบัติงานว่าหลังจากจบการวางแผนแล้วเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือดำเนินงาน ขั้นตอนต่างๆที่เสนอไว้ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่ามีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

1) สร้างความมั่นใจว่า ผู้รับผิดชอบดำเนินงาน ตระหนักถึงวัตถุประสงค์ และความจำเป็นของงานอย่างถ่องแท้ 2) ให้ผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามแผน รับรู้เนื้อหาในแผนอย่างถ่องแท้ 3) จัดให้มีการศึกษาหรือฝึกอบรมดำเนินงานตามแผน 4) จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นตามที่กำหนด และเมื่อต้องการ

การปฏิบัติตามแผน เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับ การมอบหมายงาน การประชาสัมพันธ์ การประสานงาน การเบิกจ่ายงบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณ การควบคุมงานที่กำหนดไว้ในแผน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

สำหรับ กระบวนการของการปฏิบัติตามแผน กรมสามัญศึกษา (2526, หน้า 10 – 12) ได้เสนอไว้ว่าการปฏิบัติตามแผนเป็นการดำเนินงานเป็นขั้นตอนซึ่งประกอบด้วย

- 1) การแจ้งนโยบาย
- 2) การตั้งคณะกรรมการ
- 3) การสำรวจความต้องการจำเป็น
- 4) การวางแผน
- 5) การให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติ
- 6) การดำเนินงาน
- 7) การสนับสนุน เสริมกำลัง
- 8) การประเมินผลการดำเนินงาน

ลิขสิทธิ์ในสงวนลิขสิทธิ์โดย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำหรับในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 28 -29) ได้เสนอขั้นตอนในการปฏิบัติตามแผนไว้สอดคล้องกันว่า เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุคลากรก็ร่วมกันดำเนินงานตามแผนที่จัดทำไว้ โดยในระหว่างการดำเนินงานต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และควรมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะ

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข
- 2) จัดตั้งอำนาจความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่าง

มีประสิทธิภาพ

3) กำกับ ติดตาม ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด/ฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน

4) ให้การนิเทศในขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนจากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติตามแผน ผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญที่จะขับเคลื่อนกลไก ผู้บริหารต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม รวมไปถึงการนิเทศเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุตามที่เป้าหมายได้ตั้งไว้

3. การตรวจสอบ ถือว่าเป็นขั้นตอนที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้รู้ว่า ในการปฏิบัติงานตามแผนสามารถบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เพื่อหาทางแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2544, หน้า 29) ได้กล่าวไว้ว่าการตรวจสอบประเมินผล เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง สำหรับทาง สุจริต คุณชนกุลวงศ์ (2543, หน้า 21) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อทำการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผน ควรมีการประเมิน 2 แง่ อย่างเป็นอิสระต่อกัน 1) มีการดำเนินงานตามแผนอย่างถูกต้องหรือไม่ 2) เนื้อหาของแผนมีสาระเพียงพอหรือไม่ ถ้าวัตถุประสงค์ของงานไม่บรรลุ แสดงว่า สภาพเงื่อนไขไม่เป็นไปตาม ข้อ 1 หรือข้อ 2 หรือทั้งสองข้อ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพิจารณาว่าอยู่ในกรณีใด เพราะการแก้ไขที่ต้องการในแต่ละข้อจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวคิด หลังการปฏิบัติงานจะต้องมีการประเมินผล เพื่อเป็นการตรวจสอบให้ทราบถึงผลของการปฏิบัติงานนั้นๆ ดังที่ ภิญญา สาธร (2547, หน้า 67) ได้กล่าวว่า การประเมินผลหมายถึง การตรวจสอบผลงานทุกระยะจะได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขและหมายถึงการประเมินขั้นสุดท้ายนำไปเปรียบเทียบผลงานที่ได้กับเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อวางแผนใหม่ในอนาคต ซึ่งแนวคิดนี้ ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ วีรพล บดีรัฐ (2543, หน้า 15-16) ได้อธิบายไว้ว่า การตรวจสอบหมายถึง การตรวจสอบดูว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผนหรือการแก้ปัญหาตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการแก้ไขตรงตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จอาจจะเกิดสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผน หรือการเลือกใช้เทคนิคไม่เหมาะสม สำหรับทางด้านมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช(2530, หน้า 90-118) ได้อธิบายไว้ว่า การประเมินผล คือ ขั้นตอนในการติดตามตรวจสอบว่าการตัดสินใจที่ได้กระทำไปนั้นได้ผลตามที่คาดหมายไว้หรือไม่ และการประเมินผลคืองานในขั้นสุดท้าย เป็นการวัดหรือการตรวจสอบเพื่อประเมินการดำเนินการตามที่ได้กำหนดไว้ในแผน

เทคนิคขั้นตอนการตรวจสอบ

1. ตรวจสอบวิธีการและระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติจริง ว่าทำได้ตามแผนหรือไม่
2. ตรวจสอบผลที่ได้ว่าตามเป้าหมายหรือไม่
3. ตรวจสอบว่ามีข้อมูลอะไรใหม่ๆเกิดขึ้นบ้าง
4. รวบรวมและบันทึกข้อมูลที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และปรับปรุงให้ดีขึ้น

ต่อไป

การตรวจสอบจะทำกิจกรรมอยู่ 2 ประการ คือ

1. การตรวจสอบ ว่าหลังจากการแก้ปัญหาแล้วสภาพปัญหานั้นลดลงถึงเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

- 1.1 การตรวจสอบ หมายถึง หัวหน้าหน่วยหรือหัวหน้าแผนกให้คำแนะนำตามแผนภูมิที่ก้าวหน้าไป และให้คำแนะนำวิธีการระหว่างขั้นตอนของการดำเนินงาน

- 1.2 ตรวจสอบผลงาน หมายถึง การบันทึกผลงานเปรียบเทียบกับแผนที่กำหนดแล้ว รายงาน และตรวจสอบดูว่า ทำได้ตามแผนที่กำหนดหรือไม่

- 1.3 การตรวจสอบระหว่างดำเนินงาน โดยให้ผู้ดำเนินการตรวจสอบการดำเนินการด้วยตัวเองรับรองผลที่ได้ โดยบันทึกผลลัพธ์ที่ได้ลงในรายงานผลลัพธ์ของการดำเนินงานแล้วนำเสนอผล ถ้าได้ผลดีมาก ควรประกาศเกียรติคุณเพื่อเป็นการเสริมแรง

2. การควบคุม ภายหลังจากการตรวจสอบให้ปฏิบัติตามขั้นตอน เพื่อหาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข แล้วให้ใช้เทคนิคการควบคุม โดยเก็บข้อมูลสภาพก่อนการแก้ปัญหาและเก็บข้อมูลสภาพหลังจากดำเนินการแก้ปัญหาแล้วเพื่อวิเคราะห์คุณภาพเชิงเปรียบเทียบว่า บรรลุเป้าหมายเพียงใด เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลนั้น ควรเป็นเครื่องมือประเภทเดียวกันทั้งก่อนและหลังการแก้ปัญห การตัดสินใจผลการควบคุมการดำเนินงานสำคัญมากถ้าผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

- 2.1 ไม่บรรลุเป้าหมาย ให้นำไปปรับปรุงต่อไป

- 2.2 บรรลุเป้าหมาย ให้กำหนดมาตรฐานของงาน

4. การปรับปรุงแก้ไข ในขั้นตอนนี้เมื่อผ่านการประเมินแล้ว สามารถนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข การปฏิบัติงาน และนำผลที่ได้ไปตรวจสอบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนว่าเป็นอย่างไร ทาง อติศักดิ์ พงษ์พนผลศักดิ์ (2534, หน้า 467) ได้กล่าวไว้ว่า ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบ ว่าถ้าได้ผลต่ำกว่าเป้าหมายให้รีบแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพขึ้นแล้วจึงจัดทำเป็นมาตรฐานงานในการปฏิบัติเพื่อเสนอรายงานผลให้กลุ่มอื่นได้ทราบต่อไป ในทางกลับกัน สุจริต คุณชรกุลวงศ์ (2543, หน้า 36) ได้กล่าวถึงการปรับปรุงแก้ไขไว้ว่า การ

ปรับปรุงแก้ไขให้คำนึงถึงเนื้อหาของแผนด้วย ไม่ใช่แก้ไขเฉพาะวิธีการปฏิบัติงานเพียงอย่างเดียว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ในการปฏิบัติการแก้ไข มีความจำเป็นจะต้องแยกแยะอย่างชัดเจนในการกำจัดอาการและหาสาเหตุของการวางแผนที่ไม่ดีพอก่อน แล้วจึงทำการปรับปรุงคุณภาพของการวางแผน และปรับปรุงเนื้อหาของแผนด้วย นอกจากนี้ ลาก เพชรเรือง (2526, หน้า 31) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเป็นกิจกรรมที่ต้องทำในกรณีที่น่ากว่าตรวจสอบแล้ว ผลงานไม่บรรลุหรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายก็ให้ปรับปรุงใหม่ และวิธีการปรับปรุงใหม่ให้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1) ปรับปรุงการวางแผนใหม่
- 2) ลงมือปฏิบัติตามแผนที่ปรับปรุงไว้
- 3) ตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติงานใหม่
- 4) ถ้ายังไม่บรรลุเป้าหมายจะต้องปรับปรุงใหม่จนกว่าจะบรรลุเป้าหมายจึงกำหนด

เป็นมาตรฐาน

ในขณะที่ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547, หน้า 29 – 30) ได้กล่าวถึงประโยชน์ ของการรายงาน ว่า ประโยชน์สำคัญของการจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาประจำปีของสถานศึกษา ไม่ได้อยู่ที่จัดทำเพื่อรายงานใคร แต่อยู่ที่การนำผลไปใช้วางแผน ปรับปรุงงานต่อไป ดังนั้นสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดทำรายงานและนำ ข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549, หน้า 14 –15) อย่างไรก็ตามแล้วสถานศึกษาอาจจัดปฏิทินกำหนดเวลาการส่งรายงานให้ชัดเจนและปฏิบัติตามนั้นอย่างเคร่งครัด เพราะการทำงานใดๆ ก็ตามต้องมีการรายงานผลให้ทุกฝ่ายได้รับทราบและนำผลไปใช้จึงจะเป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา กระบวนการทาง PDCA มีความสอดคล้องกับระบบ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (Quality Assurance) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้อง ขับเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่องและสร้างความมั่นใจ (assure) ได้ว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มี คุณภาพได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและที่สังคมต้องการหลักการในการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษามี 3 ประการคือ

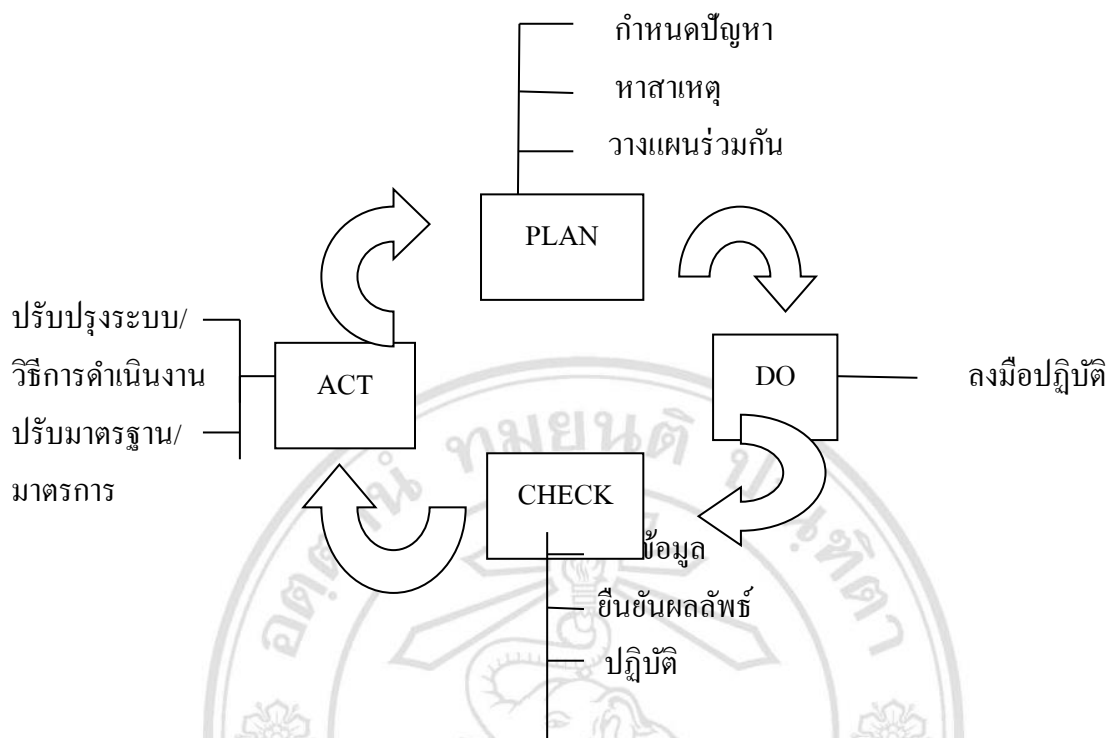
1. การกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวใน การบริหาร รวมถึงการตัดสินใจดำเนินงาน ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และ ทรัพยากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และให้อิสระแก่ผู้สอนในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร ตลอดจนให้สถานศึกษาสามารถ

ปรับปรุงตนเอง รับผิดชอบ และจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชน และสังคมให้มากที่สุด

2. การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) โดยให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ปุชนิยบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือ ประชาชน ชาวบ้าน เข้ามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ/คณะทำงานของสถานศึกษาร่วมกันคิด ตัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา ตลอดจนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาโดยรวม

3. การแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) โดยสถานศึกษาและ คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนดเป้าหมาย (Goals) และจุดเน้นที่ต้องการพัฒนา (Focus Areas) เช่น ภายในช่วง 3 ปีนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต้อง สูงขึ้นจากฐานเดิม ร้อยละ 5 – 10 หรือในปีการศึกษาหน้าผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษา ปีที่ 4 – 6 สามารถใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลได้อย่างคล่องแคล่ว หรือภายใน 2 ปี สถานศึกษาจะต้อง เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับเรื่องการรักษาระบบนิเวศ เป็นต้น จากเป้าหมายและ จุดเน้นการพัฒนาดังกล่าว มีการร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา (School Improvement Plan) เลือกระบบการศึกษาค้นคว้าให้เหมาะสมและสามารถทำให้เกิดผลหลักการและกระบวนการประกัน คุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาจะต้องประชาสัมพันธ์ เป้าหมายและจุดเน้นที่ ต้องการพัฒนาตลอดจนแผนพัฒนาสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ ทั้งเพื่อเป็นสัญญาประชาคม และ เพื่อให้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจนสู่เป้าหมายเดียวกันระบบการประกันคุณภาพ การศึกษามีกระบวนการดำเนินการที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐาน การศึกษาที่กำหนดไว้ (ทั้งระดับชาติ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ปฐมวัย ระดับเขตพื้นที่การศึกษา หรือระดับสถานศึกษาที่กำหนดขึ้นเพิ่มเติมตามบริบทหรือเอกลักษณ์ของสถานศึกษา) หัวใจสำคัญใน การพัฒนาคุณภาพ คือ การสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นของ การทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานอย่างมีระบบ และทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะปรับปรุงการทำงาน อย่างต่อเนื่อง จัดทำข้อมูล สารสนเทศในส่วนที่รับผิดชอบ ใช้ข้อมูลสารสนเทศนั้นให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนางานเป็น ประจำ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดหมวดหมู่ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบการพัฒนาคุณภาพ สถานศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐานที่กำหนดนั้น ต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan) ที่ทุก กิจกรรม / โครงการ / งานมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การยกระดับคุณภาพผู้เรียนทุกด้านมีการพัฒนาด้าน บังคับใช้ให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรรหาให้เพียงพอ ดูแลรักษาให้ใช้ได้อยู่เสมอและ ปลอดภัยในการใช้ ประการสำคัญต้องมีระบบและกลไกการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งติดตาม การกับการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

แผนภูมิที่ 2.4 กระบวนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549 หน้า 4)

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน กำกับติดตาม ความก้าวหน้า และยืนยันการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย และบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด โดยการติดตามตรวจสอบคุณภาพสามารถดำเนินงานในแต่ละ ระดับ ได้ดังนี้

2.1 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาตั้งคณะทำงานขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ การดำเนินงาน/โครงการ ตลอดปีการศึกษาทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน คุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษา และ ด้านการพัฒนา ชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดทำเป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่สามารถนำผลไปใช้ใน การปรับปรุงและ พัฒนาได้ทันที และเป็นข้อมูลสำหรับประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาได้

2.2 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษา เพื่อให้การส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือให้สถานศึกษา สามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมายตามมาตรฐานที่กำหนดไว้สถานศึกษาทุกแห่ง ควร ได้รับการติดตามตรวจสอบคุณภาพจากเขตพื้นที่การศึกษาอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 3 ปี (ตาม

กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553) สำหรับสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็ง เขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยกย่องสถานศึกษาที่มีรูปแบบการพัฒนาที่ดีให้เป็นอย่างแก่สถานศึกษาแห่งอื่นได้ ส่วนสถานศึกษาที่มีคุณภาพผู้เรียนต่ำหรือมีแนวโน้มต่ำลงอันเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ เขตพื้นที่การศึกษาควรตั้งคณะกรรมการเข้าไปช่วยเหลือสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ เขตพื้นที่การศึกษาต้องทำรายงานติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทราบด้วย

2.3 การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมระดับประเทศ โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการกำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริม สนับสนุนและผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง กำหนดมาตรฐานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพสถานศึกษาให้บริหารและจัดการการศึกษาได้อย่างเต็มที่

3. การประเมินและรับรองคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

3.1 การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จากการติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาในข้อ 2.1 สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศมาประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด (ตามระดับการศึกษาที่จัดซึ่ง หมายถึง มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย) จัดทำเป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และรายงานต่อสาธารณชน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา การประเมินในส่วนนี้เป็นการดำเนินงาน โดยองค์กรภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่ประเมินและให้การรับรองว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในทุก ๆ 5 ปี ผลจากการประเมินในภาพรวมจะนำเสนอรัฐบาล เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ การกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้ทัดเทียมนานาชาติ การดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการติดตามตรวจสอบคุณภาพสามารถดำเนินการได้ทั้งในส่วนการพัฒนาคุณภาพและการประเมินคุณภาพ

สถานศึกษาจะต้องจัดให้มี ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่สอง (พ.ศ. 2549-2553) ที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร การศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้สถานศึกษายึดหลัก การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการส่งเสริม สนับสนุนและกำกับ ดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด ประกอบด้วย

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ด้วยการทำจัดโครงสร้างการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงาน ทุกคนมีส่วนร่วมและมีการประชาสัมพันธ์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดแนวทางให้ความเห็นและข้อเสนอแนะและแต่งตั้งคณะบุคคลทาง การตรวจสอบ ทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาและจัดให้มีข้อมูลที่เพียงพอในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อนำมากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและแผนพัฒนา

2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษาโดยมุ่งเน้นมาตรฐานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบพื้นฐานของข้อมูลสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน สมบูรณ์ ครอบคลุมการพัฒนาทุกกิจกรรมที่เป็นส่วนประกอบหลักของการจัดการศึกษาและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของแต่ละกิจกรรมที่กำหนดอย่างสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการกำกับ ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาที่กำหนดไว้โดยจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่ชัดเจนครอบคลุมงาน/โครงการของสถานศึกษา

5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา จะประกอบด้วยตรวจสอบและทบทวนภายในโดยบุคลากรในสถานศึกษาดำเนินการและการตรวจสอบและทบทวนจากหน่วยงานต้นสังกัด

6. การประเมินคุณภาพการศึกษาโดยมุ่งเน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในระดับชั้นที่เป็นตัวประ โยค ได้แก่ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ในวิชาแกนร่วม โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน จากหน่วยงานส่วนกลางร่วมกับต้นสังกัด (เขตพื้นที่) ดำเนินการ

7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีเป็นการนำข้อมูลผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพ การตรวจสอบและทบทวนภายในและภายนอกมาประมวลรายงานผลการพัฒนาคุณภาพประจำปีการศึกษาซึ่งจะนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาคุณภาพต่อไป

8. การผูกกระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกส่วนหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายใน เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการส่งเสริม พัฒนาและประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของระบบประกันคุณภาพ

ในการดำเนินการระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดังนี้

1. สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2. สถานศึกษาจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ อ้างถึงใน การตรวจประเมินสำหรับการประกันคุณภาพภายใน ([http://thailis-db.car.chula.ac.th] 2553) ดังนี้

2.1 กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2 กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.3 เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะบุคคลทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

3. สถานศึกษาจะต้องจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

4. สถานศึกษาจะต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุมสาระ การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่นและสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. สถานศึกษาจะต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงหลักการและครอบคลุมในเรื่อง ต่อไปนี้

5.1 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็น อย่างเป็นระบบและมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

5.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้ อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม

5.3 กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชาหรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากรและการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

5.4 กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

5.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียน รับผิดชอบ และดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.6 กำหนดบทบาทหน้าที่ และแนวทางให้บิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคลากร ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

5.7 กำหนดการจัดงบประมาณและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6. สถานศึกษาจะต้องดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำกับ ติดตามการดำเนินงานให้เป็น ไปอย่างต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

7. ให้คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาดำเนินการตรวจสอบ ทบทวนและรายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สำหรับ ในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้ใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม (การสังเกตพฤติกรรม และกระบวนการทำงาน กระบวนการจัดการเรียนการสอน การสอบถาม การสัมภาษณ์ การพิจารณาหลักฐาน ร่องรอยการปฏิบัติงาน ตัวอย่างผลงาน และ แฟ้มสะสมงาน แบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบทดสอบและแบบวัดมาตรฐาน) การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษา จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

8. สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษายกระดับพื้นฐาน กำหนดได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

9. สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตาม เป้าหมายที่กำหนดในแบบพัฒนาคุณภาพการศึกษาพร้อมหลักฐานข้อมูลและ ผลการ ประเมินผลสัมฤทธิ์ ตามข้อ (8) เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

10. หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด ส่งเสริม สนับสนุนและร่วม ดำเนินงานตามระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

10.1 จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

10.2 จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ในวิชาแกนหลักของสถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปี/รายภาค

10.3 จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญด้วย เครื่องมือมาตรฐาน

11. หน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด ดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดทราบ ทั้งนี้ การตรวจสอบและทบทวนให้เป็นไปตามข้อ (7) โดยอนุโลม

12. หน่วยงานต้นสังกัดศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับรูปแบบและ เทคนิควิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับ สนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผลและผลungประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษาด้วย

ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามี ขั้นตอนการประกันคุณภาพการศึกษา อ้างถึงใน คู่มือการประเมินผลภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา

(<http://www.onec.go.th/publication/4311006/design.pdf>] 2553) ได้กล่าวว่า มีขั้นตอนดังนี้

การควบคุมคุณภาพ (Quality Control)

1. ศึกษาและเตรียมการ

1.1 ตั้งคณะทำงานประกัน

1.2 ให้ความรู้แก่บุคลากรทุกคน

1.3 ตั้งคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ

2. วางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา

2.1 กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.2 สร้างเครื่องมือประเมินคุณภาพตามมาตรฐาน

2.3 จัดทำสารสนเทศสภาพปัจจุบัน (ข้อมูลพื้นฐาน)

2.4 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีตามแผนยุทธศาสตร์ในธรรมนูญสถานศึกษา

2.5 จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา

2.6 ประเมินสภาพปัจจุบันของสถานศึกษาตามมาตรฐาน

2.7 จัดทำธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาสถานศึกษา

3. ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามแผน

3.1 ปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา และตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

3.2 นิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพ (Quality Audit)

4. ตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
 - 4.1 แต่งตั้งกรรมการตรวจสอบ
 - 4.2 กำหนดระยะเวลาและแนวทางการตรวจสอบ
 - 4.3 ประเมินสภาพของสถานศึกษาตามมาตรฐานของสถานศึกษาครั้งที่ 2 หลังจากปฏิบัติงานไปได้ระยะเวลาหนึ่ง
 - 4.4 จัดทำสารสนเทศแสดงผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัดและเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
5. พัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
 - 5.1 ปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
 - 5.2 ติดตาม ตรวจสอบการแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานของสถานศึกษา
 - 5.3 สรุปผลการตรวจสอบ จัดทำสารสนเทศ (ข้อมูลพื้นฐาน) ครั้งที่ 2 และรายงานการตรวจสอบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
 - 5.4 พัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
การประเมิน (Quality Assessment) และรับรองคุณภาพ (Quality Accreditation)
6. เตรียมการเพื่อรับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา
 - 6.1 จัดเตรียมหลักฐาน และข้อมูลต่าง ๆ ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อรับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
 - 6.2 ถ้าได้รับการรับรอง และได้ใบรับรอง สถานศึกษารักษามาตรฐานคุณภาพให้คงไว้และรายงานผลการประเมิน
 - 6.3 ถ้ายังไม่ได้รับการรับรอง สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไข และขอรับการประเมินใหม่ ตามเวลาที่กำหนด

กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารคุณภาพ (Quality Management) เป็นกระบวนการจัดการระบบการทำงาน โดยวิธีการควบคุมคุณภาพ และการตรวจสอบคุณภาพที่ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาใช้หลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจรของเดมมิ่ง(Deming) คือ P-D-C-A ซึ่งก่อให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพ มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิผล เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาได้ยั่งยืน

2.3 คุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน

ในด้านของคุณภาพของผู้เรียนตามเกณฑ์ของโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 ข หน้า 9-13) ได้กำหนดเกณฑ์และระดับคุณภาพของผู้เรียน ประกอบด้วย

1. เกณฑ์พื้นฐานของการดำเนินงานในแต่ละด้าน
2. ระดับคุณภาพ 4 ระดับ
3. เกณฑ์ในการพิจารณาคุณภาพแต่ละระดับ 4 ระดับ มีคุณภาพดังนี้

ตารางที่ 2.1 ระดับคุณภาพ ความหมาย และเกณฑ์พิจารณาคุณภาพ

ระดับคุณภาพ / ความหมาย	เกณฑ์การพิจารณา
ระดับ 3 มีความเหมาะสมในระดับ มาก และให้การรับรองเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน	ผลการประเมินอยู่ระดับ 3 ทุกด้าน (27 คะแนน)
ระดับ 2 มีความเหมาะสมในระดับ ปานกลาง สามารถให้การรับรองเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝันได้	ผลการประเมินด้านที่ 1,2 และ 6 อยู่ระดับ 3 (15 คะแนน) และด้านที่ 3,4 และ 5 รวมคะแนนระหว่าง 6 - 8
ระดับ 1 มีความเหมาะสมในระดับที่ต้องปรับปรุงบางส่วนขอให้ชะลอการลงทะเบียนรับรองเป็นต้นแบบโรงเรียนในฝัน ให้ปรับปรุงโดยเฉพาะด้านที่คณะกรรมการลงความเห็นที่ต้องปรับปรุงและประเมินเฉพาะด้านอีกครั้ง	ผลการประเมินด้านที่ 1,2 และ 6 อยู่ระดับ 3 (15 คะแนน) และด้านที่ 3,4 และ 5 รวมคะแนนระหว่าง 3 - 5
ระดับ 0 ให้ปรับปรุงและพัฒนาต่อ เมื่อมีความพร้อมให้แจ้งขอรับการประเมินอีกครั้ง	ผลการประเมินทุกด้านต่ำกว่าระดับ 1

ที่มา : เพื่อนร่วมทางสู่ต้นแบบโรงเรียนในฝัน (2550 หน้า 8)

ด้านคุณภาพนักเรียน พิจารณาความเหมาะสม 3 ด้านย่อย รวมเกณฑ์พื้นฐานในการพิจารณา 24 รายการ แต่ละด้านรวมเกณฑ์พื้นฐานในการพิจารณาดังนี้

1. ด้านทักษะความสามารถในการใช้เครื่องเพื่อการแสวงหาความรู้ ประกอบไปด้วย
 - 1.1 ใช้ภาษาไทย ฟัง พูด อ่าน เขียน ถูกต้อง
 - 1.2 ใช้ภาษาอังกฤษ ฟัง พูด อ่าน เขียน คล่องแคล่ว
 - 1.3 ใช้คอมพิวเตอร์ มี e-mail address และมีความสามารถในการสืบค้น สื่อสารผ่านระบบ ICT เรียนรู้ผ่านระบบ E-Learning

- 1.4 สืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ทั้งหลาย

- 1.5 หาวิธีการแก้ปัญหา หรือแสวงหาคำตอบ

การพิจารณาระดับคุณภาพ

ระดับ 3 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ โดยมีความคล่องแคล่วรวดเร็วทั้งในกลุ่มที่นักเรียนที่เจาะจงนำเสนองานและนักเรียนกลุ่มที่ไม่เจาะจงนำเสนองาน (กลุ่มที่ไม่เจาะจงนำเสนองานให้พิจารณาจากจำนวนนักเรียนตามความเหมาะสมกับขนาดของโรงเรียนและโปรครระบุจำนวนนักเรียนที่ประเมิน)

ระดับ 2 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ โดยมีความคล่องแคล่วรวดเร็วทั้งในกลุ่มนักเรียนที่เจาะจงนำเสนองานและนักเรียนกลุ่มที่ไม่เจาะจงนำเสนองาน (ไม่ระบุจำนวนนักเรียน)

ระดับ 1 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มที่เจาะจงนำเสนองาน

ระดับ 0 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานน้อยกว่าระดับ 1

2. ด้านความสามารถในการคิด วิเคราะห์ โดยการประเมินกลุ่มนักเรียนไว้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนทั่วไป และกลุ่มนักเรียนที่เจาะจง ดังนี้

กลุ่มนักเรียนทั่วไป

1. ตอบคำถามอย่างมีเหตุผล
2. ตอบคำถามอย่างมีเหตุผลและมีข้อมูลที่ถูกต้องประกอบเหตุผล
3. นำข้อมูลที่น่าเสนอแสดงถึงการค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย
4. ผลงานที่น่าเสนอสะท้อนความคิด – วิเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม
5. นำเสนอผลงานที่สะท้อนความคิด – วิเคราะห์ ผ่านระบบ ICT

กลุ่มนักเรียนที่เจาะจง

1. ยินดี ตอบคำถาม และตอบคำถามด้วยความมั่นใจ

2. การตอบคำถามและลักษณะคำตอบเป็นการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับสาระที่กำลังปฏิบัติหรือทดลองได้อย่างคล่องแคล่ว

3. ตอบคำถามได้อย่างถูกต้องตามศาสตร์ของสาระที่นำเสนอ

4. ตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว มีเหตุผล มีข้อมูล ประกอบอย่างมั่นใจ และในกรณีที่ตอบคำถามไม่ได้ แสดงความพยายามในการสืบค้นข้อมูลและสามารถตอบคำถามได้

5. สรุปผลการปฏิบัติหรือการทดลองได้

6. ผลงาน สะท้อนการปฏิบัติจริง ถูกต้องตามศาสตร์ของสาระนั้นๆ

7. นำเสนอผลสรุปจากการทดลองหรือการค้นคว้าไปพัฒนาต่อยอดเป็นผลงานชิ้นงานหรือมีแนวคิดพัฒนาต่อยอด

8. นำเสนอผลสรุปจากการเรียนรู้ การปฏิบัติ การทดลอง โดยใช้ระบบ ICT

9. ผลงานสะท้อนความคิดสร้างสรรค์(ไม่ลอกแบบ)

การพิจารณาระดับคุณภาพ

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มเป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนกลุ่มที่ 1 เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ ยกเว้นรายการที่ 5) และนักเรียนกลุ่มที่ 2 เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ ยกเว้นรายการที่ 7) และ 8)

ระดับ 1 หมายถึง กลุ่มที่ 1 เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ ยกเว้นรายการที่ 3) – 5) สำหรับกลุ่มที่ 2 เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ ยกเว้นรายการที่ 7) – 9)

ระดับ 0 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานน้อยกว่าระดับ 1

3. ด้านคุณลักษณะความเป็นไทย ประกอบด้วย

1. ยิ้มไหว้ ทักทาย สนทนา และต้อนรับอย่างมีสัมมาคารวะ

2. ใช้ภาษา พูด อ่าน เขียน ได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ

3. คำตอบ บทสนทนา สะท้อนให้เห็นการได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเพียงพอ อย่างมีเหตุผล

4. แต่งกายสะอาด เหมาะสม

5. กิจกรรมการแสดง สะท้อน ความสามารถที่เหมาะสมกับวัยและสถานภาพของนักเรียน

6. ผลงานหรือกิจกรรมที่แสดงสะท้อนการรักษาประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทย และท้องถิ่น

การพิจารณาระดับคุณภาพ

ระดับ 3 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการและรายการที่ 1-5 โดยเฉพาะนักเรียนที่นำเสนอผลงานทุกคน นักเรียนที่ต้อนรับทุกคน และนักเรียนทั่วไป (พิจารณาตามความเหมาะสม)

ระดับ 2 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ และรายการที่ 1-5 โดยเฉพาะนักเรียนที่นำเสนอผลงานทุกคน นักเรียนต้อนรับทุกคน

ระดับ 1 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานทุกรายการ และรายการที่ 1-5 โดยเฉพาะนักเรียนที่นำเสนอผลงาน

ระดับ 0 หมายถึง เป็นไปตามเกณฑ์พื้นฐานน้อยกว่าระดับ 1

2.4 ความเป็นมาโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน

ความเป็นมาโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันเกิดขึ้นจากเจตนารมณ์อันแน่วแน่ของรัฐบาลที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการให้มีโรงเรียนดีมีมาตรฐาน ใกล้เคียงกับโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเมืองใหญ่ๆ ให้กระจายอยู่ทุกอำเภอทั่วประเทศไทยเพื่อสร้างโอกาสให้กับเด็กไทยทุกคนให้ได้เรียนในโรงเรียนดีๆ ที่อยู่ใกล้บ้าน ดังจะเห็นได้จากส่วนหนึ่งของคำปราศรัยของทักษิณ ชินวัตร ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548, หน้า จ) ในการเปิดตัวโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน “การสร้างโรงเรียนในฝันให้กระจายอยู่ทุกอำเภอในระยะแรกเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติจริงส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา เป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมเด็กไทยที่ขาดโอกาสให้ได้รับการพัฒนาในระดับมาตรฐานใกล้บ้าน เป็นการขับเคลื่อนพลังทางปัญญา พลังประสบการณ์ พลังทรัพย์เข้าสู่โรงเรียน เพื่อให้สามารถเป็นโรงเรียนที่เติมฝันให้คนในชนบทหรือคนที่รายได้น้อย ให้ลูกหลานของเราเติบโตมาการศึกษาดีมีชีวิตที่ดี ไม่เติบโตมาเป็นคนจน และเมื่อเขามีลูกออกมา ก็จะไม่เป็นลูกคนจนอีกต่อไป” ทั้งนี้ จะเห็นว่าการจัดทำโรงเรียนในฝันในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน เพื่อให้ได้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพมีความสามารถที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง พัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคมได้ หากประชาชนในชาติมีระดับการศึกษาสูงเพียงใด โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศด้านอื่น ๆ ก็มีมากขึ้นเพียงนั้น

ในขณะที่การศึกษาเป็นตัวเร่งอันสำคัญที่ทำให้สังคมมนุษย์ ทุกสังคมมีความเจริญ รุ่งเรือง นวัตกรรม นวัตกรรม (2549) ได้กล่าวถึงโรงเรียนในฝันว่า โรงเรียนในฝันจึงเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้รับการขับเคลื่อนจากนโยบายไปสู่เป้าหมาย ในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็ว โดยการพัฒนาต่อยอดโรงเรียนที่มีความพร้อมสูงให้เป็นโรงเรียนในฝันที่จับต้องได้ จึงนับว่าเป็นการทำงานเชิงรุกที่กระตุ้นให้ผู้บริหาร โรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ลงมือปฏิรูป

ระบบการเรียนการสอน ระบบการบริหารจัดการ ระบบข้อมูลสารสนเทศ ระบบการติดตาม ประเมินผลในสถานที่จริงในสถานการณ์จริงที่มีความแตกต่างกันทางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง และวัฒนธรรมประเพณี เพื่อให้ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยตรง เป็นการตอบ คำถามการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างชัดเจนและนั่นคือที่มาของชื่อ โครงการโรงเรียนในพื้นที่ภาษาอังกฤษ ซึ่งใช้คำว่า “Lab School Project” เพราะถือโรงเรียนในพื้นที่เป็น ห้องปฏิบัติการทดลอง ปรับการเรียน เปลี่ยนการสอนขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ในทุกพื้นที่ของ กระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังจากภาครัฐภาคเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่น และชุมชน ให้การสนับสนุนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์โรงเรียน

ในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในพื้นที่นั้น ได้ริเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2546 โดย คณะรัฐมนตรีมีความเห็นชอบในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในพื้นที่ จึงได้มอบหมายให้ กระทรวงศึกษาธิการดำเนิน โครงการพัฒนาแนวคิดและหลักการเพื่อที่ความต้องการลดช่องว่างในสังคม ต้องการที่จะให้โอกาสทางการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส ได้มีโอกาสทัดเทียมกับเด็กที่ศึกษาอยู่ใน เมือง โดยการพัฒนาสถานศึกษาที่อยู่ใกล้บ้านแล้วคัดเลือกเพื่อสร้างให้เป็น โรงเรียนต้นแบบ โดยพัฒนาทั้งทางด้านสื่อเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ให้มีคุณภาพมาตรฐาน โดยกระจายเข้าสู่ในระดับ อำเภอ ระดับตำบล จนถึงในระดับหมู่บ้าน และที่สำคัญก็คือ การที่สร้างเด็กไทยให้มีความเชื่อมั่น รักการเรียนรู้ รักการอ่าน การคิดวิเคราะห์ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความภูมิใจในวัฒนธรรมไทย รู้จัก มารยาทสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในพื้นที่) เจตนารมณ์ ของโรงเรียนในพื้นที่ มุ่งพัฒนาโรงเรียนให้เป็น โรงเรียนขั้นดีเป็นต้นแบบของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งรวมทั้งผู้บริหารจัดการและการให้ประชาคมมีส่วนร่วมในการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรมี ส่วนร่วมในการบูรณาการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์แบบในทุกโรงเรียน สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องให้ชุมชนคัดเลือกโรงเรียนที่ต้องการให้เป็น โรงเรียนใน พื้นที่ของตนแต่ละท้องถิ่น เพื่อดำเนินการเร่งพัฒนาให้เป็น โรงเรียนที่มีระบบการเรียนการสอนที่ดีมี อุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายทันสมัยในโรงเรียน เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการในกลุ่มสาระการเรียนรู้และมีการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549: 5)

โครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในพื้นที่ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อกระจายโรงเรียนที่มีคุณภาพมาตรฐานให้ทั่วถึงทุกอำเภอเพื่อให้เด็กและ เยาวชนในชนบทมีโอกาสเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพอันเป็นพื้นฐาน ให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอด ชีวิต คิดให้เท่าทันโลกอนาคตที่จะเกิดขึ้น ทำให้เด็กเติบโตด้วยความเชื่อมั่นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เติบโตด้วยความพร้อมอย่างสากลให้เป็นพลังสำคัญใน การปรับเปลี่ยนและขับเคลื่อนอนาคตของชาติให้พัฒนาอย่างยั่งยืนและมีศักดิ์ศรี

จากเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน และเพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพโรงเรียนและผู้เรียนเป็นสำคัญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงดำเนินการจัดทำแผนหลักโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน (Master of Lab School Project) ขึ้น โดยมีกลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ ดังนี้

1. สร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการ โรงเรียนที่ดี
2. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ
3. สร้างเสริมศักยภาพบุคลากรทุกระดับให้เป็นมืออาชีพ
4. เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
5. ระดมสรรพกำลังสร้างภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์ที่เข้มแข็ง

จากกลยุทธ์หลักดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป็นแผนงานหลัก 5 แผนงาน เพื่อมอบหมายให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนได้ศึกษาวิเคราะห์นำไปสู่การปฏิบัติภายใต้การบริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ โรงเรียน โดยมีรายละเอียดของแผนงานหลักดังนี้

1. แผนพัฒนาระบบบริหารและจัดการ
2. แผนพัฒนาคุณภาพนักเรียนและกระบวนการเรียนรู้
3. แผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
4. แผนพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
5. แผนพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และทรัพยากรทางการศึกษา

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 21)

สำหรับการประเมินการดำเนินงานโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน ทั้งระบบที่ผ่านมา ได้มีการดำเนินงานในลักษณะรายงานความก้าวหน้าและสภาพการดำเนินงานของโครงการ โดยศูนย์บริหารโครงการ โรงเรียนในฝัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เพื่อทราบผลการดำเนินงานโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝันของโรงเรียนต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาผลการดำเนินงานโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน โดยเน้นการดำเนินการประเมินในทุกมิติ ตามแผนหลักของโครงการ

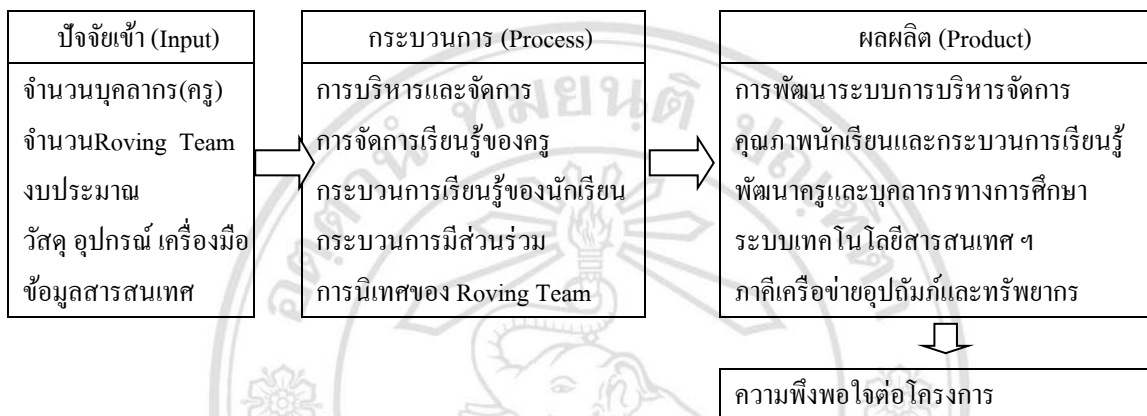
วิธีการ ประเมินครั้งนี้ ดำเนินการประเมินดังนี้ คือ

1. ประเมินด้านปัจจัยของโครงการ โดยการสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครู เกี่ยวกับความเหมาะสม ความชัดเจนของงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ
2. ประเมินด้านกระบวนการของโครงการ โดยการสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาควิชาช่วยผู้ด้อยโอกาส เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ด้าน กระบวนการมีส่วนร่วม การนิเทศของ Roving Team
3. ประเมินด้านผลผลิต ของโครงการ โดยการสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาควิชาช่วยผู้ด้อยโอกาส เกี่ยวกับการพัฒนาระบบบริหารและจัดการ การพัฒนาคุณภาพนักเรียนและกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การพัฒนาระบบ ภาควิชาช่วยผู้ด้อยโอกาสและทรัพยากรทางการศึกษา
4. ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ โดยการสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาควิชาช่วยผู้ด้อยโอกาส และ นักเรียน เกี่ยวกับด้านคุณภาพนักเรียน ด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายใน โรงเรียน ด้านการเรียนรู้ และการพัฒนา งบประมาณและทรัพยากร
5. ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยผู้อำนวยการ โรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และภาควิชาช่วยผู้ด้อยโอกาส สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน การประเมินครั้งนี้ ใช้เครื่องมือ 3 ฉบับ ดังนี้

1. แบบประเมินสภาพการดำเนินการของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่ง โรงเรียนในฝัน (ฉบับที่ 1) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่ง โรงเรียนในฝันที่ได้ผ่านการรับรองเป็น โรงเรียนต้นแบบ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอน แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 การประเมินปัจจัยนำเข้า ตอนที่ 3 การประเมินกระบวนการ ตอนที่ 4 การประเมินผลผลิต และ ตอนที่ 5 การประเมินความพึงพอใจ

2. แบบประเมินสภาพการดำเนินการของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่ง โรงเรียนในฝัน (ฉบับที่ 2) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียน ในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่ง โรงเรียนในฝันที่ได้ผ่านการรับรองเป็น โรงเรียนต้นแบบ ผู้ให้ข้อมูล คือ กรรมการสถานศึกษา แบบประเมินฉบับนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 การประเมินด้าน กระบวนการ ตอนที่ 3 การประเมินผลผลิต ตอนที่ 4 การประเมินความพึงพอใจ

3. แบบประเมินสภาพการดำเนินการของโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในพื้นที่ (ฉบับที่ 3) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียน ในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในพื้นที่ได้ผ่านการรับรองเป็นโรงเรียนต้นแบบ ผู้ให้ข้อมูล คือ นักเรียน และ ผู้ปกครอง นักเรียน แบบประเมินฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 การประเมินความพึงพอใจ

แผนภูมิที่ 2.5 กรอบแนวคิดของการประเมิน โครงการ

ที่มา : พิสนุ พองศรี (2549 ,หน้า 250)

จากกรอบแนวคิดของการประเมิน โครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในพื้นที่นั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการประเมินจากปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผลผลิต และการประเมินความพึงพอใจ โรงเรียนที่จะผ่านการประเมินให้เป็นโรงเรียนต้นแบบในพื้นที่นั้นจะต้องมีความพร้อมตามกรอบแนวคิดของการประเมิน โครงการ เพื่อเป็นมาตรฐานของการได้เป็นโรงเรียนในพื้นที่ต่อไป

โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 ก็ได้ดำเนินการตาม โครงการนี้จนถึงปัจจุบัน และได้ทำตามนโยบายตามโครงการนี้กำหนด เช่น การจัดอบรมเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรของโรงเรียนตามกลุ่มสาระต่างๆ การจัดให้ทางโรงเรียนมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การจัดและส่งเสริมทางด้านห้องสมุด ห้องสื่อคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า ในอำเภอทุ่งหัวช้างนั้นมีโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคมเพียงโรงเรียนเดียวที่เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างจากอำเภออื่นๆ ที่มีหลายโรงเรียน ดังนั้น นักเรียนส่วนใหญ่พอสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาในอำเภอทุ่งหัวช้างแล้วก็จะมาศึกษาต่อในโรงเรียนแห่งนี้ แต่ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจรวมทั้งประชากรในอำเภอทุ่งหัวช้างนั้นมีทั้งคนพื้นเมืองและชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างน้อย

อย่างไรก็ดี โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินตามโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันนั้น ก็ยังคงต้องได้รับการดูแลจากกลุ่มผู้สนับสนุนรายใหญ่ ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย ซึ่งในแต่ละปีจะมีการมาเยี่ยมเยือนหรือไม่ก็ต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่สอดคล้องและเพื่อที่จะให้เกิดการพัฒนาของวงการศึกษไทยเช่น การจัดอบรมครูและบุคลากรตามแต่ละกลุ่มสาระต่างๆเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าและทันสมัยมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ตรงและสอดคล้องกับนโยบายที่ตั้งไว้ก็คือ ให้นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนที่ห่างไกลได้มีโอกาสทางด้านการศึกษาทัดเทียมกับกลุ่มนักเรียนที่ได้เรียนในเมือง จึงทำให้มีความเคลื่อนไหวทางการศึกษาของโรงเรียนที่ได้ผ่านการประเมินตามโครงการนี้อยู่เรื่อยมาตลอดจนถึงปัจจุบันนี้

2.5 บริบทของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม

จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม (พ.ศ.2554 – 2558)ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รายงานว่ โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน รหัสไปรษณีย์ 51160 โทรศัพท์ 0-5397-5144 E – mail : tcp_school@hotmail.com, www.tcp.ac.th สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ได้สรุปข้อมูลสำคัญของสถานศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ข้อมูลผู้เรียน ปีการศึกษา 2554

ระดับชั้นที่เปิดสอน	จำนวนห้อง	จำนวนผู้เรียนปกติ (คน)		จำนวนผู้เรียนเด็กพิเศษ (คน)		รวม
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
มัธยมศึกษาปีที่ 1	3	33	49	-	-	82
มัธยมศึกษาปีที่ 2	3	37	37	-	-	74
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3	40	32	-	-	72
มัธยมศึกษาปีที่ 4	4	54	39	-	-	93
มัธยมศึกษาปีที่ 5	4	47	60	-	-	107
มัธยมศึกษาปีที่ 6	5	34	60	-	-	94
รวม	22	245	277	-	-	522
รวมทั้งสิ้น	22	245	277	-	-	522

ที่มา : โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม (2554, หน้า 8)

ตารางที่ 2.3 ข้อมูลผู้เรียน ปีการศึกษา 2555

ระดับชั้น ที่เปิดสอน	จำนวนห้อง	จำนวนผู้เรียนปกติ (คน)		จำนวนผู้เรียนเด็กพิเศษ (คน)		รวม
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
มัธยมศึกษาปีที่ 1	3	38	49	-	-	87
มัธยมศึกษาปีที่ 2	3	37	45	-	-	82
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3	40	35	-	-	75
มัธยมศึกษาปีที่ 4	4	48	39	-	-	87
มัธยมศึกษาปีที่ 5	4	43	54	-	-	97
มัธยมศึกษาปีที่ 6	3	48	60	-	-	108
รวม	20	254	282	-	-	536
รวมทั้งสิ้น	20	254	282	-	-	536

ที่มา : โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม (2555, หน้า 8)

ตารางที่ 2.4 ข้อมูลผู้เรียน ปีการศึกษา 2556

ระดับชั้นที่เปิด สอน	จำนวนห้อง	จำนวนผู้เรียนปกติ (คน)		จำนวนผู้เรียนเด็กพิเศษ (คน)		รวม
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
มัธยมศึกษาปีที่ 1	3	34	55	-	-	89
มัธยมศึกษาปีที่ 2	3	30	58	-	-	88
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3	45	50	-	-	95
มัธยมศึกษาปีที่ 4	4	38	39	-	-	77
มัธยมศึกษาปีที่ 5	4	48	46	-	-	94
มัธยมศึกษาปีที่ 6	4	48	35	-	-	83
รวม	21	243	233	-	-	526
รวมทั้งสิ้น	21	243	233	-	-	526

ที่มา : โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม (2556, หน้า 8)

ตารางที่ 2.5 ข้อมูลบุคลากรจำแนกตามตำแหน่ง

ประเภท/ตำแหน่ง	จำนวนบุคลากร				รวม	ร้อยละ
	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี	ป.โท	ป.เอก		
1.ผู้บริหารสถานศึกษา						
- ผู้อำนวยการ	-	-	1	-	1	2.77
- รอง/ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	-	-	1	-	1	2.77
- ผู้จัดการ	-	-	-	-	-	
รวม	-	-	2	-	2	5.55
2.ผู้สอนระดับมัธยมศึกษา						
- ครูระดับมัธยมศึกษา	-	24	1	-	25	69.44
- ครูอัตราจ้าง (สอนมัธยม) (ที่ทำสัญญาตั้งแต่ 9 เดือนขึ้นไป)	-	3	-	-	3	8.33
รวม	-	27	1	-	28	77.77
3.บุคลากร						
- เจ้าหน้าที่	-	1	-	-	1	2.77
- ลูกจ้าง	5	-	-	-	5	13.88
- อื่นๆ	-	-	-	-	-	
รวม	5	1	-	-	6	16.66
รวมทั้งสิ้น	5	28	3	-	36	100.00

ที่มา : โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม (2555, หน้า 11)

ตารางที่ 2.6 สัดส่วนจำนวนนักเรียน : ครู : ห้อง : ภาระงานสอนของครู

รายการ	จำนวนสัดส่วนเท่ากับ
จำนวนนักเรียน : ครู	19 : 1
จำนวนนักเรียน : ห้อง	24 : 1
ภาระงานสอนของครูโดยเฉลี่ยชั่วโมง : สัปดาห์	25 : 1

ที่มา : โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม (2555, หน้า 11)

ตารางที่ 2.7 สรุปจำนวนครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มัธยมศึกษา) จำแนกตามวุฒิการศึกษา

วิชาเอก / โท	จำนวน	ร้อยละ
ภาษาไทย	4	14.28
คณิตศาสตร์	4	14.28
วิทยาศาสตร์	4	14.28
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	3	10.71
สุขศึกษาและพลศึกษา	1	3.57
ศิลปะ	1	3.57
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	4	14.28
ภาษาต่างประเทศ	4	14.28
จิตวิทยาแนะแนว	1	3.57
ประวัติศาสตร์	1	3.57
การบริหารการศึกษา	1	3.57
รวมทั้งสิ้น	28	100.00

ที่มา : โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม (2555, หน้า 12)

ปรัชญาของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม คือ โรงเรียนคือศูนย์กลางในการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

วิสัยทัศน์ของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม คือ ภายในปี 2557 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีมาตรฐานด้านความรู้พื้นฐาน มีคุณธรรม จริยธรรม ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน โดยครูมืออาชีพ

พันธกิจ คือ พัฒนากิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม สร้างเสริมบรรยากาศภายในสถานศึกษาให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดีและเอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนาส่งเสริมครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพ ส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาให้โดดเด่น ดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม คือ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรสถานศึกษา ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่ดีและบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพสถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนมีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนอย่างหลากหลายและเต็มศักยภาพของผู้เรียน สถานศึกษามีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สถานศึกษาดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนมีความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน

โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคมได้กำหนดอัตลักษณ์ คือ ใส่ใจสิ่งแวดล้อม สภาพชุมชนแวดล้อม สภาพภายในโรงเรียนเป็นป่าเขา เป็นธรรมชาติที่ไม่มีการปรุงแต่ง มีอากาศดี ไร้มลภาวะ โรงเรียนมีพื้นที่กว้างขวางและร้อยละ 80 ของพื้นที่เป็นป่ามีต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาและคนในชุมชนมีจิตใจอบอุ่น อ่อนอารี อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีผลการประเมินความพึงพอใจด้านผลผลิตของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ ดี ผลการดำเนินงานบรรลุตามปรัชญาปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจและวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถานศึกษา

ทั้งนี้ทางโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคมมีจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลกระทบต่อเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา คือ โรงเรียนร่มรื่น สวยงาม โดยมีการจัดทำโครงการพัฒนาอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษามีการจัดสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มรรบรยากาศที่ร่มรื่น สะอาด มีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

แผนกลยุทธ์ของโรงเรียนมีเป้าหมายดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมอัตลักษณ์ของสถานศึกษาให้โดดเด่น และกลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทางสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้ให้
ข้อสรุปของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคมดังนี้

จุดเด่น

1. ด้านผลการจัดการศึกษา

ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความใฝ่รู้และเรียนรู้อย่าง
ต่อเนื่อง คิดเป็น ทำเป็น และสถานศึกษามีพัฒนาการของการประกันคุณภาพภายใน โดยสถานศึกษา
สามารถมีพัฒนาการของการประกันคุณภาพภายใน โดยสถานศึกษาและต้นสังกัด

2. ด้านการบริหารจัดการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพของการบริหาร และพัฒนาสถานศึกษา
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตามบทบาทหน้าที่ทั้ง 4
ด้าน งบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป สถานศึกษามีบรรยากาศและ
สภาพแวดล้อม สะอาด ถูกสุขลักษณะและสวยงาม

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สถานศึกษามีประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ทั้งการดำเนินการของสถานศึกษาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู

4. ด้านการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษามีการดำเนินการที่คล่องแคล่ว มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของ
หน่วยงานต้นสังกัดและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัด คณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ชุมชนและผู้ปกครองร่วมสนับสนุนในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาทุกด้าน

จุดที่ควรพัฒนา

1. ด้านผลการจัดการศึกษา

ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากการทดสอบระดับชาติ (O – NET) ได้คุณภาพต่ำกว่า
ระดับดีในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. ด้านการบริหารจัดการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ได้แก่ พัฒนา
หลักสูตรของสถานศึกษา พัฒนาระบวนการเรียนรู้ การจัดการสอนซ่อมเสริม จัดกิจกรรมนักเรียน
ตามหลักสูตร

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สถานศึกษาควรมีการประเมินแบบวัด แบบทดสอบของครูทุกคน ทุกภาคการศึกษา และครูยังมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูยังไม่ครบทุกข้อ

4. ด้านการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการประกันคุณภาพภายในเพิ่มมากขึ้น ในด้านความรู้ ความเข้าใจในระบบการประกันคุณภาพภายในของคณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษา ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553

1. ด้านผลการจัดการศึกษา

ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และทักษะจำเป็นตามหลักสูตร ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบเชิงวิเคราะห์ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ทำงานในรูปแบบของทักษะกระบวนการคิดที่เน้นกระบวนการกลุ่ม การทำงานเป็นทีม โดยกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งครูควรมีการสอนซ่อมเสริมอย่างสม่ำเสมอ มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลทั้งก่อนและหลังเข้าชั้นเรียนทุกวัน รวมถึงครูควรมีการวัดและประเมินผลความก้าวหน้าผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุ โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทาง ปรับปรุงและแก้ไข เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสถานศึกษาควรมีการประชุม วางแผน โดยหาวิธีการในการกระตุ้น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนหันมาให้ความสำคัญกับการสอบ O – NET เพิ่มมากขึ้นเป็นประจำทุกปี

2. ด้านการบริหารจัดการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ได้แก่ พัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีความเด่นชัด ครอบคลุม บริบทของสถานศึกษา พัฒนากระบวนการเรียนรู้ การจัดสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียนที่เรียนอ่อน เนื่องจากสถานศึกษามีผู้เรียนที่หลากหลายจัดกิจกรรมผู้เรียนตามหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการแต่งตั้งที่ปรึกษา และอนุกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบเพื่อกำกับและส่งเสริมกิจกรรมของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สถานศึกษาควรมีการประเมินแบบวัด แบบทดสอบของครูทุกคน ทุกภาคการศึกษา ควรมีการนำผลการประเมินแผนจัดการเรียนรู้ การประเมินการจัดการเรียนการสอน ไปพัฒนาครู

แต่แต่ละคนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อนำผู้เรียนสู่เป้าหมาย การจัดเตรียมและใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน และครูควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู เช่น การวิเคราะห์ผลการประเมินและนำมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. ด้านการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษาควรพัฒนาและเร่งรัดพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้นในการนำระบบการประกันคุณภาพภายในสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา การดำเนินการประกันคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและการจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อร่วมมือกันพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ทางส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม นั้นเป็นโรงเรียนขนาดกลาง อยู่ในบริเวณพื้นที่คนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม นักเรียนมีทั้งชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงอยู่ประมาณร้อยละ 48 และคนพื้นเมืองอยู่ประมาณร้อยละ 52 มีจำนวนครูและบุคลากรในการสอนครบทุกชั้น ในส่วนข้อมูลสภาพทั่วไปของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม พบว่า จุดเด่น คือโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคมได้จัดส่งนักเรียนในการทำกิจกรรมการแข่งขันทักษะทางวิชาการ การแข่งขันกีฬานักเรียนประจำปี ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและในระดับภาค ซึ่งได้รับรางวัลและสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน ส่วนทางด้านจุดที่ควรพัฒนา คือ การให้ความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกไม่มีความต่อเนื่อง โรงเรียนจึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการเอง ซึ่งต้องอาศัยงบประมาณ บุคลากรที่ต้องเสียสละเป็นอย่างมาก ฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องหางบประมาณจากหน่วยงานภายนอกในการจัดกิจกรรมและพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

จากการรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ.2554 – 2558) ได้ส่งผลให้ผู้ที่กำลังศึกษาถึงคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่ 1 และที่ 2 ของโรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม ที่เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินโรงเรียนต้นแบบตามโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการคุณภาพการศึกษาที่ส่งผลถึงคุณภาพของผู้เรียนต่อไป

2.6 การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษารายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีดังต่อไปนี้
ทางด้านของ อินชัย ชายสัก (2533, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยทางการบริหาร โรงเรียน ที่มีผลต่อคุณภาพผู้เรียน ของนักเรียน ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 พบว่า ปัจจัยคัดสรรทางการบริหาร โรงเรียนทุกปัจจัยมีอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมต่อกันและกันในโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวมคือ

1. ปัจจัยทางด้านความเจริญของชุมชน มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อปัจจัยคุณภาพการสอน ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจของครูและปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน

2. ปัจจัยด้านคุณลักษณะพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจของครูและด้านความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน

3. ปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมีอิทธิพลทางตรงสูงที่สุดต่อการสอนของครู คุณภาพของครูและขวัญกำลังใจของครู

4. ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจของครู มีอิทธิพลตรงต่อปัจจัยด้านคุณภาพการสอน
ผลงานการวิจัยในครั้งนี้ผู้ที่ทำการวิจัยได้มุ่งเน้นไปถึงผู้บริหารที่มีผลต่อการสอนหรือการทำงานของครูและส่งผลไปถึงคุณภาพของผู้เรียนว่า คุณภาพของผู้เรียนจะดีขึ้นได้นั้นก็ต้องมีอิทธิพลจากผู้บริหารสู่ตัวครูผู้สอน

ทางด้านการศึกษาของ บุญเกิด โอมฤก (2544) ได้ศึกษาเรื่องการจัดชั้นเรียนรูปแบบห้องเรียนใหญ่ของโรงเรียนประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนสันปูเลย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ กับศูนย์โรงเรียนสันปูเลย พบว่าครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน มีความเห็นที่ตรงกันในด้านความพึงพอใจในการจัดชั้นเรียนรูปแบบห้องเรียนใหญ่ ครูมีความพอใจที่มีครูเพิ่มเป็นการแบ่งเบาภาระและมีเวลาในการเตรียมการสอน นักเรียนมีความสนุกสนานที่ได้เรียนร่วมกับนักเรียนหลายๆหมู่บ้าน ทำให้ได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นและไม่มีปัญหาในการร่วมกิจกรรม

ในขณะที่ สุทัศน์ ประสาธน์สุวรรณ (2544) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็ก ศึกษากรณีการยุบรวมโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กับโรงเรียนในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหาร ครูผู้สอน โรงเรียนหลัก และโรงเรียนยุบรวม ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับนโยบายยุบรวมของโรงเรียนขนาดเล็ก การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้นและแก้ไข

ปัญหาการขาดแคลนครู ขวัญและกำลังใจของครูดีขึ้น อัตราส่วนนักเรียนต่อครู นักเรียนต่อห้องเรียน ของโรงเรียนมีต่ำ เมื่อรวมแล้วอัตราส่วนโดยทั่วไปเพิ่มขึ้น

ในปีเดียวกัน ทิพวัลย์ มาแสง (อ้างใน วิภาพรรณ รักษาศิลป์, 2545 หน้า 4)สรุปได้ว่าการที่นักเรียนมีผลการเรียนภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต่ำ มีสาเหตุอยู่หลายประการ ได้แก่ครูที่สอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาไม่ได้ศึกษาในแนววิชาเอกภาษาอังกฤษจึงทำให้ไม่แม่นยำในเนื้อหา ขาดความรู้และเทคนิควิธีสอน นักเรียนไม่ชอบทำกิจกรรมระหว่างเรียน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เป็นการสมมติทำให้ขาดการกระตือรือร้นและไม่ตั้งใจในการทำกิจกรรมนั้นและนักเรียนไม่กล้าที่จะพูดภาษาอังกฤษ จึงไม่อยากจะเรียนอีกสาเหตุที่สำคัญได้แก่ วิธีสอน เนื่องจากครูสอนวิชาภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาแนวการสอนและเทคนิคการสอนภาษาอังกฤษมา ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นจึงทำให้การจัดกิจกรรมในการสอนจำเจ ซ้ำซาก เป็นผลทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนน่าเบื่อหน่าย

ทางด้าน ประณีต วงศ์ดี (2547) ได้ศึกษาความพร้อมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่าปัญหาคือ นักเรียนขาดความพร้อมในการเรียนรู้ นักเรียนขาดทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ นักเรียนขาดการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนมีฐานะยากจน นักเรียนขาดความรับผิดชอบ นักเรียนไม่รู้จักตนเอง และไม่สามารถเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับตนเอง นักเรียนขาดความมั่นใจในตนเองและนักเรียนขาดทักษะในการทำงาน

สำหรับ ภูวนารถ จันทาพูน (2549) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน เขตพื้นที่การศึกษา เชียงรายเขต 3 พบว่าด้านการพัฒนาระบบบริหารและจัดการ โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากคือ โรงเรียนที่มีความสามารถในการให้บริการทางการศึกษาได้ครอบคลุมทั่วถึง ผู้รับบริการในเขตพื้นที่บริการ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ โรงเรียนได้รับการนิเทศ ส่งเสริม สนับสนุนอย่างทั่วถึง ด้านการพัฒนาคูณภาพนักเรียน โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากคือ มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดกิจกรรมโฮมรูมครูที่ปรึกษาพบนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและค้นคว้าของนักเรียน ด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากคือ โรงเรียนมีห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ที่เพียงพอ เหมาะสม ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อย คือ ระบบบริหารสารสนเทศที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลกับองค์กรภายนอก ด้านการพัฒนาคูณภาพและบุคลากรทางการศึกษา โดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับปานกลาง

โดยประเด็นที่มีความก้าวหน้ามากคือ ครูทุกคนได้รับการส่งเสริมให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ประเด็นที่มีความก้าวหน้าน้อยคือ ด้านการประเมินและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ด้านการพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์และทรัพยากรทางการศึกษาโดยรวมมีความก้าวหน้าน้อย โดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาจากสถาบันที่เลี้ยง จากชุมชน และจากผู้อุปถัมภ์ ในส่วนของปัญหา พบว่าโรงเรียนส่วนมากยังขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ ขาดครูสอนภาษาอังกฤษ ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทั้งนี้แนวทางปฏิบัติที่สำคัญได้แก่ หน่วยงานหลัก คือกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดหาคณาจารย์มาบรรจุให้ตามความต้องการของโรงเรียน และสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อโรงเรียนจะนำไปพัฒนาในด้านต่างๆต่อไป

ในการศึกษา สราวุธ สมอินสอน (2549) ได้ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครลำปาง พบว่า ด้านผู้เรียน สถานศึกษาสอนให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย และเน้นให้ผู้เรียนมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม บางส่วนเห็นว่า ไม่ได้ปฏิบัติในการฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะทางด้านกีฬา ในขณะที่บางส่วนไม่แน่ใจในการฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดสังเคราะห์ โดยที่ผู้บริหารทั้งหมดเห็นว่า สถานศึกษาสอนให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่พึงประสงค์ อบรมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ฝึกให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เน้นให้ผู้เรียนมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม สอนให้ผู้เรียนมีความรู้ที่จำเป็นตามหลักสูตร ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง จัดบรรยากาศที่ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทย อบรมให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพที่ดี ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน กระตุ้นให้ผู้เรียนรักการทำงาน ฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อบรมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต แนะนำวิธีที่ทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี อบรมให้ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมาฝึกให้นักเรียนมีทักษะด้านกีฬา บางส่วนไม่แน่ใจในการฝึกให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ การจัดสภาพที่ทำให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การฝึกให้ผู้เรียนสามารถพึ่งตนเองและการจัดบรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ

ในการศึกษาของ สุทธิวรรณ แสงกาศ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนในฝัน พบว่า การพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนในฝันเพื่อให้

บรรลุตามการพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนในพื้นที่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ ด้านนักเรียนของโรงเรียนในพื้นที่นั้น ผู้ปกครอง ควรให้การดูแลและสนับสนุนด้านการเรียนของบุตร อย่างสม่ำเสมอ ส่วนปัจจัยด้านผู้เรียน พบว่า พฤติกรรมของบิดามารดาในการส่งเสริมบุตรทางการ เรียนเป็นตัวแปรสำคัญต่อการส่งเสริมคุณภาพนักเรียนมากที่สุดสำหรับในด้านครูผู้สอน ซึ่งถือว่าเป็น หัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยครูจะต้องมีการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน มีวิธีการ สอนที่ดีเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม ใช้สื่อการสอนและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการ เรียนการสอน จะส่งผลให้นักเรียนของโรงเรียนในพื้นที่มีคุณภาพนักเรียนดีขึ้นในทุกด้าน และใน ผลการวิจัยโดยภาพรวมของปัจจัยด้านการเรียนการสอน พบว่า การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอนนั้น เป็นตัวแปรสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนา คุณภาพนักเรียน นอกจากนี้ ครูผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนมีการคิด วิเคราะห์มากขึ้น เนื่องจากค่าเฉลี่ยของคุณภาพนักเรียนในด้านการคิดวิเคราะห์ทุกภูมิภาคค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ผู้บริหาร โรงเรียนในพื้นที่ ควรจะสร้างความสัมพันธ์และเปิด โอกาสให้กับชุมชน สถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และศึกษานิเทศก์เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษามาก ขึ้นกว่าเดิม เมื่อมีภาคีเครือข่ายที่ดีมากขึ้นก็จะทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ก่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียนและควรให้ความสำคัญและความสำเร็จต่อการพัฒนาครูผู้สอนในทุก กลุ่มสาระวิชาอย่างต่อเนื่องส่วนหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนในพื้นที่คือ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงนโยบาย และ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้เรียนของโรงเรียนในพื้นที่ให้เหมาะสมมากขึ้น

ในการศึกษาของ ธนัฐพร จันทร์แสง (2551) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการประเมิน โครงการ พัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาโรงเรียนบ้านสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็น การนำกระบวนการประเมินแบบ CIPP Model มาประเมินโครงการนี้ซึ่งได้ผลการประเมินแบ่ง ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท พบว่า วัตถุประสงค์โครงการที่ระบุว่าเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถ ในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะนิสัย รักการทำงาน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาบุคลากรของ โรงเรียนให้มีความรู้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา เพื่อให้ครูสามารถจัด กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารและครูมีความเห็น ด้วยอยู่ในระดับมาก แต่ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านนี้ คือ นักเรียนมีความสนใจความต้องการ โครงการนี้ ด้านด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า การแต่งตั้งคณะผู้ดำเนินการ โครงการ การกำหนดบทบาท หน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการมีความเหมาะสม ครูและผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ

นี้การดำเนินโครงการ การวางแผนปฏิบัติการตามโครงการมีความชัดเจน มีระบบรายงานผลการปฏิบัติงานเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งโรงเรียนมีระบบที่เปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมกับโครงการนี้ รวมไปถึงมีระบบสารสนเทศนักเรียนอย่างเหมาะสมและครอบคลุมทุกด้านและบุคลากรที่รับผิดชอบมีความรู้ ความสามารถทางด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก แต่ห้องเรียนยังไม่มีความสะดวกต่อโครงการเท่าที่ควร ด้านกระบวนการ พบว่า บรรยากาศการเรียนการสอนมีความเป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียน มีทางเลือก คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกสร้างหรือปฏิบัติสิ่งที่ตนเองอยากทำหรือสนใจ มีความหลากหลายของรูปแบบและวิธีการในการสร้างงาน มีความหลากหลายของทักษะ คือ เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันหลายระดับ รวมถึงมีการกำหนดแผน หรือปฏิทินการปฏิบัติงาน มีการเผยแพร่ผลการดำเนินโครงการอย่างเหมาะสมต่อเนื่องอยู่ใน ระดับมาก แต่ผู้ปกครอง องค์กรอื่นๆ หรือชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินโครงการน้อยมาก ด้านผลผลิต พบว่า ด้านครู ครูมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนมีทักษะในการสื่อความหมายกับผู้เรียน มีทักษะในการใช้วิจารณญาณตัดสินใจและแก้ปัญหา มีทักษะในการช่วยเหลือผู้เรียนและสามารถดึงความคิดให้ผู้เรียนแสดงออกได้ ส่วนด้านผู้เรียน พบว่า นักเรียนมีความพอใจในการเรียนรู้ตามแนวทางทฤษฎี Constructionism นักเรียนเรียนรู้ได้เอง รู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ด้วยตนเอง สามารถทำงานเป็นกลุ่มหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเพื่อนนักเรียนและบุคคลอื่น มีความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรับผิดชอบในการทำงาน แต่นักเรียนยังไม่สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้เท่าที่ควร รวมไปถึงไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีเท่าที่ควร ในรูปแบบการประเมินนี้ทำให้เห็นถึงสภาพของโครงการนี้ ว่าควรมีการปรับปรุงหรือแก้ไขเพื่อพัฒนาต่อไปอย่างไรบ้าง

ทางด้านของความสามารถในการ คิด วิเคราะห์นั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายด้านคุณภาพผู้เรียนดังที่ สาวิตรี บุญเชื่อม (2551) ได้ทำการศึกษาโดยการใช้กิจกรรมเสริมการอ่านเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด วิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังหินวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ซึ่งผลการศึกษานี้พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ด้านการตีความจากสถานการณ์จากเรื่องที่อ่าน ด้านการจับใจความ การตั้งคำถาม ด้านการแยกแยะข้อดีข้อเสีย และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลอยู่ในเกณฑ์ดี นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการอ่านวิเคราะห์ประเภทการอ่านนิทาน การอ่านวรรณกรรม การอ่านบทความ การอ่านข่าวอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนการอ่านคำประพันธ์อยู่ในเกณฑ์พอใช้ และนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและมีความสนใจระหว่างปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียนเป็นอย่างดี

รัชนิย์ นิรุติพงษ์ (2552,บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึงการเตรียมความพร้อมในการที่จะรองรับการประเมินโรงเรียนในพื้นที่และผลการศึกษานี้พบว่า ด้านคุณภาพนักเรียนพบว่า นักเรียนรักษ์ความเป็นไทยและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ แต่บางส่วนไม่พร้อมด้านทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสาร รวมทั้งผลงานอิเล็กทรอนิกส์เชิงสร้างสรรค์ส่วนด้านคุณภาพครูและคุณภาพกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิต พบว่า ครูได้ปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริง และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม ความเป็นไทยและทักษะชีวิตแบบความพอเพียง ตลอดจนพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการสร้างวินัยเชิงบวก แต่บางส่วนไม่แน่ใจว่าได้ผลิตสื่อ นวัตกรรมการสอน โดยใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมีความพร้อมด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและคุณภาพแหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่ โดยเฉพาะมีห้องสมุดมีชีวิตต้นแบบในโรงเรียน รวมทั้งคุณภาพด้านการบริหารและจัดการ ผู้บริหารเต็มใจเข้าร่วมโครงการโรงเรียนต้นแบบในพื้นที่ วางคนเหมาะสมกับงาน และทำงานเป็นทีม โดยมีชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการ แต่บางส่วนไม่แน่ใจการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารและจัดการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

นพรัตน์ อัจใจ (2552) ได้ศึกษาถึงการประเมินโครงการจัดการศึกษาอาชีพของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้อาศัยกระบวนการประเมินโดยใช้รูปแบบของ Cipp Model (อ้างใน เขียวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2544, หน้า 57) ซึ่งได้ผลการศึกษามีดังนี้คือด้านบริบทได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้มีความเหมาะสม และมีเป้าหมายของโครงการที่ชัดเจน สำหรับด้านปัจจัยได้สร้างแหล่งเรียนรู้ปฏิบัติงานทักษะอาชีพภายในโรงเรียนกำหนดคุณสมบัติและจัดครูรับผิดชอบการจัดกิจกรรมตามโครงการตามความถนัด จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ในการดำเนินงานตามโครงการ ส่วนด้านกระบวนการได้จัดปฐมนิเทศนักเรียนในโครงการ จัดประชุมผู้รับผิดชอบโครงการ จัดกิจกรรมทักษะอาชีพเพื่อส่งเสริมการมีรายได้ระหว่างเรียน จัดกิจกรรมที่ฝึกการปฏิบัติทักษะอาชีพ และฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มระหว่างปฏิบัติงานแก่นักเรียนในโครงการ สำหรับด้านผลผลิต ฝึกให้นักเรียนในโครงการมีทักษะชีวิตพึ่งพาตนเองได้ จัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนในโครงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษา

พันธิการ์ จันทร์สว่าง (2554,บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง ผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ พบว่า ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโดยภาพรวม โรงเรียนมีการพัฒนาการดำเนินงานตามมาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก

ผลสำเร็จที่เป็นจุดเด่นด้านผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักกรรมทาง ศาสนา รู้คุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น เสียสละ รักการทำงาน ด้านครู มีความรู้ความเข้าใจ เป้าหมายของการจัดการศึกษา และด้านผู้บริหารมีภาวะ ความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำทาง วิชาการ มีการบริหารอย่างเป็นระบบ ส่วนจุดด้อยด้านผู้เรียนที่ควรพัฒนา คือ ควรพัฒนาให้ผู้เรียนมี ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ควร จัดให้มีวิสัยทัศน์เรียนและนำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอน ด้านครู ควรนิเทศติดตามการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และจัดให้มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ด้าน ผู้บริหาร ควรพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างครบถ้วน ทันต่อการใช้งาน

จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องพบว่า การจัดการคุณภาพผู้เรียน นั้นมีรูปแบบของการประเมินอยู่ หลายรูปแบบส่วนในการจัดการคุณภาพนั้นผู้ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการจัดการคุณภาพ บางส่วน และทั้งหมดเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งครอบคลุมหรือเกี่ยวข้องกับ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตาม ตรวจสอบ ควบคุม และการปรับปรุงพัฒนาเพื่อที่ความต้องการหาจุดเด่น จุดด้อย หรือในทางการศึกษาแล้วเป็นการนำข้อเสนอแนะต่างๆมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไป ซึ่งการดำเนินการตามแนววงจรคุณภาพPDCAสามารถใช้เป็นเครื่อง ตัดสินใจได้ว่าในการดำเนินการตามแผนที่วางไว้แล้วว่าจะประสบผลสำเร็จไปได้มากน้อยเพียงใด มีการสะท้อนถึงปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะจากการดำเนินงาน ว่าเป็นอย่างไร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved